

Sigmund Hauge Fagge

Institusjonsomsorg: Mellom nærhet og profesjonalitet

En kvalitativ studie av omsorg og omsorgsrelasjoner på barnevernsinstitusjon

Masteroppgave i sosiologi
Veileder: Håkon Leiulfsrud
Juni 2023

Sigmund Hauge Fagge

Institusjonsomsorg: Mellom nærhet og profesjonalitet

En kvalitativ studie av omsorg og omsorgsrelasjoner på barnevernsinstitusjon

Masteroppgave i sosiologi
Veileder: Håkon Leiulfsrud
Juni 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

I denne kvalitative studien har jeg som mål å få innsikt i hva som kjennetegner omsorg og omsorgsrelasjoner på barnevernsinstitusjoner. For å oppnå denne innsikten har jeg gjennomført kvalitative dybdeintervjuer med fire barnevernsansatte, og sju ungdommer som bor – eller har bodd – på barnevernsinstitusjon. Gjennom et teoretisk rammeverk som tar for seg sosiale bånd og velferdsdimensjoner ser jeg nærmere på hvordan *institusjonsomsorg* kan forstås. I forlengelsen av dette diskuterer jeg hvordan omsorgsutøvelsen som foregår på barnevernsinstitusjonen bidrar til å legge til rette for personlig utvikling i perioden hvor ungdommene bor på institusjonen, samt legger grunnlaget for livsmestring i livet etter institusjonsoppholdet. Med utgangspunkt i interaksjonistiske perspektiver på identifisering og stigmatisering argumenterer jeg for at de ungdommene som opplever en slik utvikling – for eksempel ved å åpne seg opp for nærhet og gjensidighet i relasjoner – i større grad identifiserer seg med en *institusjonsidentitet* enn de som ikke opplever en slik utvikling.

I arbeidet med analysen av datamaterialet har jeg benyttet meg av en abduktiv tilnærming hvor noen teoretiske perspektiver har vært inkludert i utforming av problemstillinger og intervjuguider, men hvor jeg også har ønsket å opprettholde en utforskende tilnærming til datamaterialet, og inkludert nye teoretiske perspektiver underveis i prosessen. Denne pragmatiske inngangen har gjort det mulig å analysere oppgavens datagrunnlag ut ifra et bredt spekter av sosiologiske perspektiver. Analysen er strukturert ut ifra seks sentrale temaer: (1) Forståelsen av omsorg, (2) forståelsen av omsorgsrelasjoner, (3) grensene mellom private omsorgsrelasjoner og institusjonsomsorg, (4) ungdommenes utvikling og målsettinger i livet, (5) institusjonsidentitet, og (6) sammenhengen mellom de ansattes utdanning og evne til å utøve omsorg.

Jeg kommer frem til at det sentrale kjennetegnet på institusjonsomsorg – altså omsorgsrelasjonene mellom ungdommer og ansatte på barnevernsinstitusjon – er at de befinner seg i et krysningspunkt mellom nærhet og profesjonalitet. Ungdommene responderer dårlig på ansatte som oppfattes som «for A4», og legger vekt på nærhet og gjensidighet når de beskriver gode relasjoner til de ansatte. For de ansatte representerer omsorgsrelasjonene på institusjonen en vanskelig balansegang mellom det å vise nærhet, engasjement og innlevelse, og det å opprettholde en profesjonell distanse for å verne om eget privatliv.

Abstract

In this qualitative study, my aim is to gain insight into the characteristics of care and caregiving relationships in child welfare institutions. To achieve this, I have conducted qualitative in-depth interviews with four child welfare professionals and seven young people who live or have lived in child welfare institutions. Using a theoretical framework that addresses social bonds and dimensions of welfare, I examine how institutional care can be understood. Furthermore, I discuss how the provision of care in child welfare institutions contributes to facilitating personal development during the period when young people reside in the institution and lays the foundation for coping with life after their stay. Drawing on interactionist perspectives on identification and stigmatization, I argue that young people who experience such development—for example, by opening up to closeness and reciprocity in relationships—to a greater extent identify with an *institutional identity* than those who do not experience such development.

In analysing the data, I have adopted an abductive approach where certain theoretical perspectives have influenced the formulation of research questions and interview guides. However, I have also maintained an exploratory approach to the data and incorporated new theoretical perspectives throughout the process. This pragmatic approach has allowed for analysis of the data from a wide range of sociological perspectives. The analysis is structured around six central themes: (1) understanding care, (2) understanding caregiving relationships, (3) the boundaries between private caregiving relationships and institutional care, (4) the youths development and life goals, (5) institutional identity, and (6) the connection between the employees' education and their ability to provide care.

I find that the central characteristic of institutional care—meaning the caregiving relationships between youth and staff in child welfare institutions—is that they exist at the intersection of closeness and professionalism. The youth respond poorly to staff members they perceive as "too standardized," and they emphasize closeness and reciprocity when describing good relationships with the staff. For the employees, the caregiving relationships in the institution represent a difficult balance between showing closeness, engagement, and empathy, and maintaining a professional distance to protect their own personal lives.

Forord

Fem år som lektorstudent på NTNU går ubønnhørlig mot slutten. I løpet av arbeidet med denne masteroppgaven i sosiologi har jeg fått anledning til å fordype meg i en tematikk som jeg vil dra stor nytte av når jeg snart går i gang med yrkeslivet som lærer. Jeg har fått en dypere innsikt i hvor viktig relasjonene til ens nærmeste er, og hvor mye det kan ha å si for et ungt menneske å møte den ene voksenpersonen som gjør hele forskjellen – «den trygge havna» som én av de ansatte på institusjonen uttrykte det.

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til både ungdommer og ansatte som deltok i prosjektet. Uten deres tid, åpenhet og refleksjoner hadde denne oppgaven ikke eksistert. Å gjennomføre intervjuene til denne oppgaven vil bli stående som et høydepunkt for meg etter disse fem årene. Jeg har fått høre både vonde og gode, såre og morsomme historier fra reflekterte og modige ungdommer, og jeg har fått nye perspektiver på omsorgsarbeid og relasjonsbygging fra varme, engasjerte og dedikerte ansatte. Gjennom en krevende skriveprosess har jeg alltid klart å finne motivasjon i at stemmene deres fortjener å bli hørt.

Videre vil jeg takke min veileder, Håkon Leiulfsrud for hans engasjement, faglige kyndighet og evne til å stille de riktige spørsmålene for å drive oppgaven videre. I januar tok jeg – i kjent stil alt for sent – kontakt med Håkon som jeg hadde fått oppnevnt som veileder. Jeg entret kontoret hans med lite annet enn et tankekart, og kom ut igjen med en konkret plan for masteroppgaven. Håkon har gitt meg rom til å arbeide selvstendig med prosjektet, og har samtidig vært en uvurderlig faglig ressurs.

Til slutt vil jeg takke de fantastiske folka jeg har hatt rundt meg i disse årene i bassehovedstaden. Gjengen på sal 9401, som aldri har vært vonde å be til en litt for lang lunsj eller en prestisjetung bordtennisturnering. Klassen med stor K, som har vært et fantastisk miljø fra første stund – både faglig og sosialt. Lektorlads, venner for livet alle som én.

Sigmund Hauge Fagge

Trondheim, juni 2023

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	1
1.1 Fokusområde og problemstilling	2
1.2 Hvorfor en oppgave om barnevernsinstitusjoner?.....	3
1.3 Et sosiologisk blikk på omsorg	4
2. Teori	7
2.1 Relasjoner og sosiale bånd	7
2.1.1 Sosiale bånd.....	9
2.2 Velferdsdimensjoner	10
2.3 Omsorg	12
2.3.1 Den feministiske kunnskapstradisjonen	12
2.3.2 Omsorg som handlingsbegrep	14
2.4 Interaksjonistiske perspektiver på identitet.....	14
3. Metode	17
3.1 Datagrunnlag.....	17
3.1.1 Utvalgskriterier og rekruttering	18
3.1.2 Intervjusituasjonen og gjennomføring av intervjuene	20
3.2 Analyse.....	21
3.2.1 Analysestrategi	21
3.3 Kvalitet.....	23
3.3.1 Forskerrollen	23
3.3.2 Gyldighet.....	24
3.4 Forskningsetiske betraktninger.....	25
4 Analyse	27
4.1 Hva er omsorg?	27
4.2 Hva kjennetegner omsorgsrelasjonene?	29
4.3 Grensene	33
4.4 Utvikling og målsettinger.....	38
4.5 Institusjonsidentitet.....	42
4.6 Utdanning og omsorg	44
5. Diskusjon	47
5.1 Institusjonsomsorg.....	47
5.2 Utvikling, målsettinger og institusjonsidentitet	50
6. Avslutning	53
Litteraturliste	55
Vedlegg	58

<i>Vedlegg 1: Godkjenning fra Sikt.....</i>	<i>58</i>
<i>Vedlegg 2: Informasjonsskriv til ansatte</i>	<i>60</i>
<i>Vedlegg 3: Informasjonsskriv til ungdommer.....</i>	<i>63</i>
<i>Vedlegg 4: Intervjuguide ansatte.....</i>	<i>66</i>
<i>Vedlegg 5: Intervjuguide ungdommer</i>	<i>68</i>

1. Introduksjon

Omsorg og gode relasjoner er sentrale – og for de aller fleste – helt selvsagte forutsetninger for en trygg oppvekst. I tråd med både nasjonale og internasjonale lovverk og allment aksepterte normer er omsorg, trygghet og stabilitet i oppveksten grunnleggende rettigheter som alle barn har. Dette kommer til uttrykk i barnevernlovens formålsparagraf (2021, § 1-1) som fastsetter at:

barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse. Loven skal bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår.

Disse grunnleggende forutsetningene er en sentral del av det Max Weber i sin tid beskrev som et menneskes livssjanser, altså «sjansene man har for å skaffe seg tilgang til samfunnsmessige knappe og verdifulle ressurser» (Dahlgren & Ljunggren, 2010, s. 19). En sentral samfunnsinstitusjon som bidrar til å forme enkeltindividets livssjanser er familien, som spiller en viktig rolle ved å gi eller begrense muligheter til å få utdanning, jobbmuligheter, økonomisk støtte og politisk innflytelse.

I tilfeller hvor barns rett på trygge og stabile oppvekstvilkår av ulike årsaker ikke blir ivaretatt hos deres biologiske familier er det velferdsstatens oppgave å sørge for at disse rettighetene blir overholdt. Norsk offentlig barneomsorg kan spores så langt tilbake som til Magnus Lagabøtes landslover fra 1274 (Hagen, 2004, s. 10), og med vergerådsloven av 1896 ble Norge det første landet i verden med egen barnevernlovgivning (Skoglund, 2021). Barnevernet kan beskrives som en institusjon hvis funksjon er å bidra til en utjevning av den ulikheten i livssjanser man finner blant barn og unge i Norge. Dette kommer til uttrykk gjennom den konseptuelle todelingen av barnevernet: «velferdsbarnevernet» og «kjernebarnevernet» (Kojan, 2011, s. 11). Førstnevnte refererer til ulike former for tjenester og tilbud som er myntet på å bedre barns levekår– for eksempel i form av økonomisk støtte som bidrar til at barna får delta på ulike fritidsarenaer. Sistnevnte referer til barnevernets primæroppgave: ivaretakelsen av barn som er utsatt for ulike former for omsorgssvikt, gjennom hjelpetiltak og i ytterste konsekvens plassering utenfor hjemmet.

Barnevernets evne til å sørge for at barn og ungdommer de har ansvaret for opplever å ha trygge voksenpersoner rundt seg som de kan etablere relasjoner til og motta omsorg fra er

altså sentralt for å sørge for at disse barna og ungdommene får så gode livssjanser som mulig. For de aller fleste unge med barnevernstiltak innebærer dette enten hjelpetiltak i hjemmet eller plassering i fosterhjem, men for en liten andel ungdommer dreier det seg om plassering på barnevernsinstitusjon. Det er de sistnevnte ungdommene denne oppgaven skal handle om.

1.1 Fokusområde og problemstilling

Omsorgsbegrepet står svært sentralt i barnevernsfeltet og har «overlevd diskusjoner, forsøk på å fylle det med innhold og mange lovrevisjoner» (Storø, 2016, s. 168). Som Storø påpeker finnes det ikke én allment akseptert forståelse av begrepet. Omsorgsbegrepet har ulike dimensjoner som spenner seg fra det juridiske og politiske (hva er minimumskravene for god omsorg?) til den faktiske utøvelsen av en praksis som skal legge til rette for gode livssjanser for barn og unge. Det er denne handlingsdimensjonen (Storø, 2016, s. 170) som står i fokus i denne oppgaven. Når omsorgsbegrepet er såpass tøyelig og kan fylles med ulikt meningsinnhold er det interessant å undersøke hva de viktigste aktørene i barnevernsfeltet – altså ungdommene selv og de ansatte som jobber tetttest på dem – legger i det. Den overordnede problemstillingen for denne oppgaven er:

Hvilke forståelser har ungdommer og ansatte på barnevernsinstitusjoner av omsorg og omsorgsrelasjoner på institusjonen?

Gjennom et teoretisk rammeverk med fokus på sosiale bånd og velferdsdimensjoner er det overordnede målet for diskusjonen av denne problemstillingen å komme frem til en forståelse av hva som kjennetegner *institusjonsomsorg*. Den faglige motivasjonen for denne problemstillingen er å få en forståelse av hvordan omsorgsrelasjonene på barnevernsinstitusjonen kan bidra til en positiv utvikling og gode fremtidsutsikter for barn og ungdom som bor på institusjon. For å konkretisere dette har jeg formulert to underproblemstillinger som utgjør de overordnede rammene for oppgavens analyse- og diskusjonsdel:

- 1) *På hvilke måter kommer spenningene mellom profesjonalitet og nærhet til uttrykk i omsorgsrelasjonene på institusjonen?*
- 2) *Hvilke tanker gjør ungdommer og ansatte seg om personlig utvikling hos ungdommene i tiden deres på institusjonen og i livet etter institusjonsoppholdet?*

Den første underproblemstillingen er knyttet til en sentral diskusjon innenfor barnevernsfeltet: hvorvidt det å vise kjærlighet er en del av jobben for barnevernsansatte. At barn har rett til å

bli møtt med kjærlighet ble innlemmet i barnevernslovens formålsparagraf (Barnevernsloven, 2021) i 2018. Denne formuleringen, og dermed lovfesting av følelseskraav til de ansatte i barnevernet er omdiskutert. Neumann (2021) uttrykker bekymring for at et slikt følelseskraav medfører en belastning for barnevernsarbeidere, samt at denne utviklingen på sikt fører til en «de-profesjonalisering av det barnevernfaglige arbeidet». En annen sentral kritikk går ut på at en kjærlighetsorientert omsorgsforståelse bidrar til å tilsløre maktrelasjoner og den midlertidigheten i relasjonene som preger forholdene mellom barnevernsansatte og ungdommer på institusjon (Storø, 2016, s. 180). Oppgavens andre underproblemstilling tar for seg hvordan omsorgsrelasjonene mellom ungdommer og ansatte former ungdommenes utvikling i løpet av institusjonsoppholdet, og legger grunnlaget for at de skal mestre egne liv etter institusjonsoppholdet. Sentralt i denne diskusjonen er også spørsmålet om hvordan man definerer det å være «vellykket» i livet etter institusjonsoppholdet.

1.2 Hvorfor en oppgave om barnevernsinstitusjoner?

I den norske sosiologitradisjonen står spørsmål knyttet til marginalisering, utenforskap og sosial ulikhet sterkt. Ifølge Gunnar Aakvaag (2013, s. 376) var den norske gullaldersosiologiens mål å fremstå som «et kritisk korrektiv til det sosialdemokratiske moderniseringsprosjekt som formet Norge de første etterkrigsårene». Denne faglige utviklingen gjorde at den norske sosiologien har blitt omtalt som «velferdsstatens dårlige samvittighet» (Mjøset, 1991, s. 150-151). Gudmund Hernes (1982, s. 6) beskriver dette som at sosiologene var «inn-gruppen som spesialiserte seg på ut-gruppene» med blikket rettet mot samfunnets svakeste. Også i moderne tid står sosial ulikhet og utfordringer knyttet til marginalisering og utenforskap sentralt i faget (Aakvaag, 2013, s. 2018). I så måte er en studie som tar for seg omsorgsrelasjoner på barnevernsinstitusjon interessant da det hersker liten tvil om at vi her har å gjøre med mennesker som i stor grad faller innenfor disse klassiske interesseområdene for sosiologien.

Tidligere forskning som har fulgt barn og ungdom med barnevernstiltak (Clausen & Kristofersen, 2008; Backe-Hansen et al., 2014) har vist hvordan barnevernsbarna tenderer mot å skåre dårligere på en rekke indikatorer sammenlignet med den øvrige befolkningen. Utdanningsnivå, inntekt i voksen alder, sannsynlighet for arbeidsledighet og behov for sosialhjelp er sentrale indikatorer som trekkes frem i disse studiene. Det poengteres også at

risikoen for psykiske helseproblemer er forhøyet for de unge voksne med barnevernserfaring (Backe-Hansen et al., 2014, s. 11). Dette funnet er i tråd med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets egne statistikker (Bufdir, 2022). Statistikken er spesielt dystert for barn og unge som bor på barnevernsinstitusjon. Dette gjelder i dag 7 % av barn og unge som er plassert utenfor hjemmet (971 barn ved utgangen av 2021), en andel som har vært synkende siden 2008 (1400 barn og unge bodde da på institusjon). I en kvantitativ beskrivelse av institusjonspopulasjonen viser Drange og Hernæs (2020) blant annet at flertallet av ungdommene på institusjon har psykiske helseutfordringer og at 30 prosent av de unge som bodde på institusjon mellom 2011 og 2015 mottok enten arbeidsavklaringspenger, uføretrygd eller begge deler da de var i alderen 18-20 år. Den tilsvarende prosentandelen for unge uten barnevernstiltak var på 3 prosent (Drange & Hernæs, 2020).

Spørsmålet om hvilke forutsetninger og tiltak som best bidrar til å begrense denne marginaliseringsrisikoen har blant annet blitt studert av Oterholm og Paulsen (2022). De trekker spesielt frem betydningen av stabile relasjoner til omsorgspersoner som en avgjørende faktor for å forklare livsutfall for barnevernsbarna. Sterk tilknytning til egne foreldre, fosterforeldre eller partner og partners familie er en sentral forklaringsfaktor i skillet mellom de som klarer seg bra i voksen alder og de som ikke gjør det. Betydningen av velfungerende sosiale relasjoner og nettverk som en viktig forklaringsfaktor gjør at Oterholm og Paulsen (2022) legger særlig vekt på ulike former for ettervernstiltak som avgjørende for å hjelpe barn og ungdom med overgangen til voksenlivet. Dette er spesielt interessant for barn og unge som bor eller har bodd på barnevernsinstitusjon og som dermed i stor grad er avhengig av gode relasjoner til omsorgspersoner på institusjonen.

1.3 Et sosiologisk blikk på omsorg

Til tross for sosiologiens interesse for spørsmål knyttet til utenforskap og marginalisering så har barnevernsfeltet blitt identifisert som et felt med en marginal posisjon innen moderne sosiologi. Skoglund (2021) henviser til Eilert Sunds *Fortsat Beretning om Fantefolket* for å poengtere at en interesse for offentlig barneomsorg var en sentral del av den norske sosiologiens opprinnelseshistorie. Videre i artikkelen viser hun til at denne interessen gradvis har forsvunnet ut av de norske sosiologenes søkelys, og i dag er et «nærmest fraværende tema

i norsk sosiologi». Denne tendensen er ikke særegen for norsk sosiologi, og har også blitt påvist i amerikansk sosiologi (Wildeman & Waldfogel, 2014).

Skoglund (2021) peker på flere mulige forklaringer på denne utviklingen. Et viktig poeng er at barnevern er definert som et eget forskningsfelt innenfor sosialt arbeid. Som Skoglund (2021) påpeker var sosialt arbeid og sosiologi en gang i tiden samme fagdisiplin, men i takt med den omfattende profesjonaliseringen av barnevernet som har pågått siden 1960-tallet har også barnevern som fag- og forskningsfelt vokst frem med egne mål og eget fagspråk. Feltet er i stor grad statlig finansiert og målstyrt – der målsettingene gjerne har dreid seg om å vurdere effekten av ulike tiltak, samt effektivisere og rasjonalisere driften av barnevernet (Ogden, 2016). Videre kan man snakke om sosiologiens indre og ytre disiplinering (Mathisen, 1988) hvor førstnevnte refererer til fagets tradisjoner og normer for hva som hører hjemme som relevante forskningsområder, mens sistnevnte handler om de rammene som settes for sosiologisk forskning for eksempel fra oppdragsgivere. Den indre disiplineringen kan beskrives som en institusjonell treghet, hvor det som en gang har blitt definert som innenfor eller utenfor feltet har en tendens til å bli værende i disse kategoriene.

Med denne oppgaven ønsker jeg derfor å bidra med et sosiologisk perspektiv på barnevernsfeltets mest sentrale og omdiskuterte begrep: omsorg. I boka *Omsorgsarbeidets Sosiologi* argumenterer bokas redaktører for betydningen av en sosiologisk forståelse av omsorg. Med referanse til C. Wright Mills (siteret i Olsvold et al., 2016, s. 11) skriver redaktørene i boka at den sosiologiske måten å tenke på «innebærer å være bevisst sammenhengen mellom personlige erfaringer og samfunnsforhold. (...) sosiologien [handler] om å gjøre menneskers vilkår forståelige i lys av vår samfunnsskapte virkelighet». Olsvold et al. (2016, s. 13-14) inntar her et sosialkonstruktivistisk perspektiv på omsorg hvor de retter fokus mot hvordan omsorg som sosialt fenomen skapes av de definisjonene og avgrensningene som deltagerne i omsorgsfeltet legger til grunn for sine handlinger. Dette innebærer at omsorg forstås ulikt avhengig av hvilken posisjon man har i omsorgsfeltet, hvilke begreper man har til rådighet og hvilke aspekter av begrepet man retter oppmerksomheten mot. I denne oppgaven rettes det særlig oppmerksomhet mot hvordan omsorg forstås og utøves i relasjonene mellom ansatte og ungdommer på barnevernsinstitusjon.

2. Teori

For å besvare problemstillingen om ungdommers og ansattes forståelse av omsorgsrelasjoner på institusjonen tar jeg utgangspunkt i et teoretisk rammeverk som kan bidra til innsikt i deres forståelser og sosiale konstruksjoner. Selv om dette, for enkeltpersonene, dreier seg om individuelle erfaringer så er det også snakk om omsorg og sosiale relasjoner som sosiale fenomener i et spenningsfelt mellom nærhet (i termer av tette relasjoner og sosiale bånd) og profesjonalitet (forstått i termer av rolledistanse). For de ansatte er dette knyttet til profesjonelle standarder i jobboppdraget. For ungdommene er det mulig å både tenke seg et ønske om tette relasjoner til ansatte på barneverninstitusjonen, og et ønske om løsere sosiale bånd for å opprettholde individualitet og autonomi. Hvordan dette utspiller seg i praksis er et sentralt tema for analysen. På spørsmålet om ungdommenes utvikling i løpet av, og i tiden etter institusjonsoppholdet tar jeg utgangspunkt i interaksjonistiske perspektiver på identifisering, stigma og skamfølelse. Disse perspektivene kan bidra til å forklare hvordan ungdommene enten opplever oppholdet på institusjonen som en mulighet for positiv utvikling eller opplever at de ikke finner seg til rette i livet på institusjonen.

2.1 Relasjoner og sosiale bånd

For å forstå den sosiale konteksten hvor omsorgen utøves er det nødvendig med et teoretisk rammeverk som kan brukes til å diskutere relasjoner. Den svenske sosiologen Göran Ahrne (2021) argumenterer i sin bok *The Construction of Social Bonds* for å plassere relasjoner og sosiale bånd i sentrum av sosiologisk analyse. Med boka ønsker Ahrne å demonstrere hvordan organisasjonsteori, som har vært ett av hans hovedfelt som forsker, kan bidra til utvikling av en relasjonsorientert sosiologisk teori. Han videreutvikler her et perspektiv som gjerne kobles til teoretikerne Harrison White og Charles Tilly ved Columbia University (Ahrne, 2021, s. 9), og som av enkelte refereres til som «the New York School» innen sosiologien (Fuhse, 2015; Prandini, 2015). I boka begynner Ahrne med å plassere den relasjonelle sosiologien innenfor en større faglig kontekst, før han går i dybden på begrepet «sosiale bånd», et begrep som brukes for å forklare hvordan relasjoner formes, opprettholdes og endres i ulike sosiale og organisatoriske kontekster.

Ahrne (2021, s. 2) tar utgangspunkt i det han omtaler som sosiologiens mange og fruktesløse forsøk på å skille mellom mikro og makro, og presenterer fremveksten av relasjonell sosiologi som et alternativ til teorier som primært tar utgangspunkt i enten aktør eller struktur. Kjernen i

denne tankegangen er at både aktørers handlinger og sosiale strukturer kan forstås gjennom å analysere relasjoner. Relasjoner forstås som repetert interaksjon mellom mennesker. Ahrne refererer blant annet til Nick Crossly (2011, s. 35) som skriver at relasjoner består av en sedimentert fortid og en projisert fremtid i en strøm av interaksjon. Ahrne (2021, s. 9) argumenterer for at man, for å kunne analysere relasjoner, må kunne avdekke hva som ligger til grunn for at en relasjon kan bestå også i tilfeller hvor det går lang tid mellom de gangene hvor det er direkte kommunikasjon mellom menneskene som inngår i relasjonen.

Ahrnes (2021, s. 9-11) kritikk av den relasjonelle sosiologien går hovedsakelig ut på det han beskriver som for vage forsøk på å definere hva som bygger og opprettholder relasjoner. Han trekker frem tre eksempler på slike forsøk: «historie-fortelling» som beskriver relasjoner som konstituert av historiene mennesker forteller om relasjoner de inngår i (se for eksempel White, 1992), «transaksjoner» som vektlegger hvordan aktører tenker i bytte-termer innen relasjoner (se for eksempel Dépelteau, 2008), og «forhandling» som vektlegger betydningen av relasjoner må opprettholdes gjennom konstant forhandling om relasjonens innhold mellom partene (se for eksempel Crossly, 2011). Krysningen av nettverks sosiologi og bytteteori – network exchange theory (Ritzer & Stepnisky, 2018, s. 418-419) – legger vekt på at forhandling og bytter foregår i konteksten av større sosiale nettverk og makthierarkier. Et sentralt poeng innenfor dette perspektivet er at en aktørs muligheter for å bytte til seg goder og fordeler er et uttrykk for hvor mye makt vedkommende har i nettverket han eller hun er en del av (Ritzer & Stepnisky, 2018, s. 419).

Ahrne (2021, s. 9-10) mener at vagheten i forklaringsmodellene innen relasjonell sosiologi skyldes at de i for stor grad har vært preget av nettverksanalyse og et fokus på prosesser i relasjoner som har gått på bekostning av å studere de strukturene som relasjonene formes av. Løsningen på dette problemet er ifølge Ahrne (2021, s. 10) å hente inspirasjon fra organisasjonsteoretiske perspektiver. Han hevder at organisasjonsteori implisitt handler om relasjoner, og kan brukes til å utvikle en relasjonell sosiologi hvor både aktørers handlinger og sosiale strukturer studeres gjennom relasjoner (Ahrne, 2021, s. 2). Ahrne konkretiserer dette gjennom begrepet «sosiale bånd»

2.1.1 Sosiale bånd

Sosiale bånd er bindevevet i relasjoner og varierer ut ifra hva slags relasjon det er snakk om. Relasjonens formål og funksjon stiller ulike krav til de sosiale båndene: om de må være så sterke som mulig eller fleksible, om de skal vare lenge eller kort, om de må være myke nok til ikke å såre de involverte eller harde nok til å motstå forsøk på å oppløse dem (Ahrne, 2021, s. 13). Ethvert individ innehar et unikt sett med sosiale bånd til andre mennesker, og dette er ifølge Ahrne (2021, s. 15) nøkkelen til å forstå individets posisjon i forhold til andre individer i samfunnet. Sosiale bånd innebærer både muligheter og begrensninger, og gir individet en sosial kontekst, mening og identitet. De er kort sagt det som knytter mennesket til samfunnet rundt seg. Det motsatte av å være bundet til andre er ikke å være fri, men å være ekskludert (Ahrne, 2021, s. 15).

Sosiale bånd formes gjennom kommunikasjon, og Ahrne (2021, s. 19-21) skiller mellom tre ulike hovedformer for kommunikasjon som hver på sin måte bidrar til å forme og opprettholde ulike typer relasjoner. Den første er *institusjonell kommunikasjon*, og betegner stabile og rutine-pregede interaksjonsmønstre som er basert på allment aksepterte normer og oppfatninger (Ahrne, 2021, s. 19). Denne kommunikasjonsformen kan knyttes til Berger og Luckmanns (2000, s. 69) beskrivelser av hvordan rutinemessig interaksjon mellom to eller flere individer gradvis bidrar til å forme institusjoner som over tid får status som legitime. Den andre kommunikasjonsformen, *avgjørelser*, skiller seg ifølge Ahrne fra institusjonell kommunikasjon på to viktige måter. For det første har avgjørelser et tydelig utspring i form av én eller flere beslutningstakere som har fattet en beslutning blant flere mulige alternativer. For det andre er ikke avgjørelser tatt for gitt, og hvis noen er misfornøyd med utfallet av en avgjørelse vet de hvem de kan henvende seg til for å uttrykke denne misnøyen. Avgjørelser er ifølge Ahrne den mest utslagsgivende kommunikasjonsformen i formingen av sosiale bånd innen organisasjoner, og som Luhmann (2018, s. 41) skriver oppstår og reproduseres organisasjoner når avgjørelser kommuniseres. Den tredje kommunikasjonsformen hos Ahrne er *gjensidighet*. Gjensidighet hviler på den implisitte forventningen om «turn-taking» mellom partene i en relasjon. Dette kan for eksempel være knyttet til verbal kommunikasjon, utveksling av gaver, invitasjoner eller tjenester. Hver gang en slik utveksling inntreffer representerer det at partene anerkjenner videreføringen av det sosiale båndet. Gjensidighet kan være en faktor i mange typer sosiale bånd og beskrives som en «all-purpose moral cement» (Gouldner, 1959, sitert i Ahrne, 2021, s. 20).

Hver av disse formene gir ulike forutsetninger for hva slags tilknytning som ligger i en relasjon, hvilke forventninger til, og mål man har i relasjonen, på hvilke måter relasjonen kan overvåkes og testes, hvilke sanksjoner som kan benyttes i relasjonen, samt hvilken «kommunikativ orden» som preger relasjonen (Ahrne, 2021, s. 21-24). Det de ulike formene for sosiale bånd har til felles er at de legger grunnlaget for gjentatt interaksjon, kontakt eller kommunikasjon – også i tilfeller hvor tid og avstand gjør at det kan gå lang tid mellom hver gang man møtes eller kommuniserer. Et viktig poeng er at de sosiale båndene utgjør grensene mellom de som er inkludert og de som er ekskludert i en relasjon.

Et annet sentralt poeng i Ahrnes beskrivelser av sosiale bånd er at selv om de utgjør grunnlaget for ens livsverden og identitet, så tas de ofte for gitt. Ahrne (2021, s. 15-16) hevder at bånd som er så åpenbare at de sees på som en selvfølge ofte først blir synlige i situasjoner hvor en person beveger seg langt utenfor sin «vanemessige livsverden», eller i tilfeller hvor denne livsverdenen gjennomgår drastiske endringer som er utenfor individets kontroll. Ifølge Ahrne er det i slike tilfeller at betydningen av de sosiale båndene – eller fraværet av disse – blir åpenbare. Dette er interessante momenter å ta med seg for å forstå de store overgangene som preger livene til ungdommer på barnevernsinstitusjon – både når de kommer til institusjonen fra sine tidligere omsorgspersoner, og når de skal klare seg selv i livet etter institusjonen. Ahrne (2021, s. 16) legger vekt på at sosiale bånd i moderne tid preges av fleksibilitet: «the bonds must be able to be loosened without breaking and be reconnected». Denne fleksibiliteten kreves fordi man gjennom ulike livsfaser i større eller mindre grad interagerer med de man har bånd til, men de viktigste sosiale båndene – ofte de man knytter tidlig i livet – er man avhengig av å opprettholde.

2.2 Velferdsdimensjoner

Gode relasjoner og sosiale nettverk er en viktig del av menneskers velferd. Sentralt i diskusjonen om hva som kjennetegner omsorgsrelasjonene på barnevernsinstitusjonen er derfor spørsmålet om hva som inngår i velferdsbegrepet – hvilke behov er det som må dekkes gjennom omsorgsarbeidet på institusjonen slik at barn og ungdommer som bor der lever gode og anstendige liv? Erik Allardt utviklet gjennom sine studier et tredelt velferdsbegrep som nettopp tar utgangspunkt i de ulike dimensjonene som utgjør menneskers levekår og velferd.

Disse dimensjonene oppsummeres av Allardt (1975, s. 27) som «å ha, å elske, og å være». «Å ha» handler om de materielle forholdene som påvirker menneskers livskvalitet: inntekt, boligstandard, arbeid, helse og utdanning. Disse faktorene er viktige for å sikre en grunnleggende levestandard og muligheter for å kunne delta i samfunnet. En tilstrekkelig inntekt og tilgang til helsehjelp er for eksempel grunnleggende for å kunne opprettholde god helse, mens utdanning og arbeid er viktige for å kunne delta i arbeidslivet og skape en stabil økonomisk situasjon (Allardt, 1975, s. 27-30). Å elske handler om menneskers behov for å være en del av et sosialt fellesskap, og omfatter lokale fellesskap, familiefellesskap og vennskskapsrelasjoner (Allardt, 1975, s. 30-33). Allardt knytter denne dimensjonen til menneskets behov for både å motta og gi kjærlighet, omsorg og omtanke. Han poengterer også at slike kjærlighetsrelasjoner i sin fullendte form er symmetriske, og at det først er når man inngår i symmetriske omsorgs- og kjærlighetsrelasjoner at man kan begynne å snakke om et fellesskap (Allardt, 1975, s. 30). Å være en del av et sosialt nettverk og ha meningsfulle relasjoner til andre mennesker bidrar til økt livskvalitet og trivsel. Å være handler om menneskers behov for å kunne påvirke sin egen livssituasjon og utfolde seg på ulike måter. Å ha mulighet til å utvikle egne interesser og evner kan bidra til økt livskvalitet og følelse av selvrealisering. Operasjonaliseringen av dimensjonen «å være» er knyttet til at man inngår i relasjoner hvor man til en viss grad oppfatter seg som «uerstattelig», at man nyter anerkjennelse og respekt for sine bidrag, at man har mulighet til å delta i – og utvikle ferdigheter innenfor – diverse sosiale og private fritidsaktiviteter, og at man har mulighet til å påvirke beslutninger som gjelder ens eget miljø og livssituasjon (Allardt, 1975, s. 33).

Med utgangspunkt i disse velferds-dimensjonene er det åpenbart at det stilles omfattende krav til de institusjonene som skal ivareta barn og unges velferd. Gösta Esping-Andersen (2002, s. 26-29) viser i boka *Why We Need a New Welfare State* til en samfunnsutvikling hvor «minimumskravene» for meningsfull deltagelse i samfunnet stadig øker. Derfor blir den kulturelle, kognitive og sosiale kapitalen man tilegner seg gjennom barne- og ungdomsår stadig viktigere for hvilke levekår man får senere i livet: «to be a post-industrial «winner», strong cognitive abilities and social skills are becoming a must; those without will likely find themselves trapped in a lifetime of low wages and precarious employment» (Esping-Andersen, 2002, s. 27). Med dette utgangspunktet argumenterer Esping-Andersen (2002, s. 66-67) for en «sosial investerings-strategi» som i så stor grad som mulig tar sikte på å utjevne

forskjeller tidlig i livet, da dette vil ha positive konsekvenser både for den enkeltes livssjanser og for samfunnet som helhet.

2.3 Omsorg

Som nevnt i innledningen finnes det ulike forståelser av omsorgsbegrepet. Hvilken forståelse man har henger sammen med hvilken posisjon man har i omsorgsfeltet og knyttes til ulike kunnskapstradisjoner innen omsorgsforskning. Olsvold et al.(2016, s. 14-23) redegjør for fire kunnskapstradisjoner som har bidratt til ulike teoretiske forståelser av omsorg: den profesjonelle, den human-etiske, den feministiske og den velferdspolitiske. De to førstnevnte regnes ikke spesifikt som sosiologiske kunnskapstradisjoner, men er likevel sentrale for å forstå omsorgsfeltet som helhet. Den profesjonelle eller «profesjonsrettede» omsorgsforskningen knyttes til forskere som har bakgrunn i sykepleie og helsevitenskap, og legger vekt på omsorgsutøverens faglige og moralske ansvar for å ivareta omsorgsmottakerens fysiske, psykiske, åndelige og sosiale velferd (Olsvold et al., 2016, s. 16-17). Forståelsen av omsorg som et individuelt moralsk ansvar for den enkelte omsorgsutøver har bidratt til å synliggjøre pleie, relasjoner og omsorg som sentralt i et fagfelt preget av teknisk og naturfaglig kompetanse, samt stadig økende krav til effektivitet. Den human-etiske tradisjonen har vært opptatt av å fremheve omsorg som et allment behov som krever en forpliktet og tillitsfull relasjon mellom omsorgsgiver og omsorgsmottaker, basert på ansvar, nærhet og innlevelse (Olsvold et al., 2016, s. 17-18). Et fellestrekk ved disse to kunnskapstradisjonene er at de implisitt har bidratt til å opprettholde den «kulturhistorisk tause alliansen mellom sykepleie [og andre omsorgsyrker] og det kvinnelige» (Olsvold et al., 2016, s. 18).

2.3.1 Den feministiske kunnskapstradisjonen

De to ovennevnte tradisjonene har særlig vært gjenstand for kritikk fra en feministisk, sosiologisk forskningstradisjon. Ved å forankre forståelsen av omsorg i dyder som kjærlighet, empati og godhet har man samtidig knyttet omsorgsbegrepet til det som i tradisjonell forstand forbindes med kvinners uformelle og ulønnede arbeid i hjemmet (Olsvold et al., 2016, s. 18). Sosiologen Kari Wærness er en sentral bidragsyter innenfor en feministisk tradisjon som peker på utfordringene ved den profesjonsrettede og human-etiske forståelsen av omsorg. Ifølge Wærness (sitert i Olsvold et al., 2016, s. 19) trenger man det kjønnspolitiske perspektivet i analysen av omsorg fordi dette bidrar til å «problematisere hvordan kvinners

erfaringer og kunnskapstradisjoner har blitt naturalisert og marginalisert slik at verdier som knytter seg til omsorgsarbeid, er blitt og blir oversett både i velferdsstatens institusjoner og i samfunnet for øvrig». Dette kan også knyttes til Arlie Hochschilds forskning på kjønnsroller, styring av følelser og hvordan det forventes at man fremstår overfor andre i arbeidslivet. Hochschild regnes som en av grunnleggerne av følelsessosiologien (Ritzer & Stepnisky, 2018, s. 356), og er særlig kjent for sin kobling av interaksjonistisk orienterte studier av følelser og følelsesregulering koblet med et makroorientert perspektiv med utgangspunkt i marxistisk og feministisk analyse av samfunnsstrukturer (Ritzer & Stepnisky, 2018, s. 359). Sentralt i Hochschilds analyser er begrepet «emosjonelt arbeid» som defineres som evnen til å regulere egne følelser for å skape observerbare ansikts- og kroppsuttrykk i møte med andre mennesker, og i henhold til arbeidsplassens krav og forventninger (Hochschild, 2012 [opprinnelig utgitt 1983], s. 7). Også Hochschild peker på hvordan forventningen om omfattende emosjonelt arbeid, som er en sentral del av omsorgsyrkene, oftere henger sammen kvinnedominerte yrker.

Med denne koblingen til det kvinnelige peker Olsvold et al. (2016, s. 19) på at det også var liten akademisk interesse for å utforske omsorgsbegrepet før det ble en del av den feministiske faglitteraturen. Utviklingen som knyttes til feministisk sosiologi innebærer at omsorgsbegrepet nå forstås som en foranderlig sosial relasjon og et arbeid av stor samfunnsmessig betydning, en utvikling som har bidratt til å legge grunnlaget for en «redistribusjon av omsorg fra kvinner til menn» (Wærness, 2003). Wærness forståelse av omsorg er knytta til begrepet «omsorgsrasjonalitet». Begrepet viser til at omsorgsarbeid må utføres av en «både følende og rasjonell aktør» (Olsvold et al., 2016, s. 20). Wærness (1984) knytter denne balansegangen til en mors «følende læring» av barnets ulike behov. Å bruke moderskap som inspirasjon for omsorgsrasjonalitetsbegrepet har i ettertid blitt kritisert (Olsvold et al., 2016, s. 20), og Neumann og Gundersen (2016, s. 157) argumenterer i stedet for en forankring i profesjonalitet, kompetanse og plikt. Denne spenningen er kjernen i «kjærlighetsdiskusjonen» (Storø, 2016, s. 180) i barnevernet, som har blitt aktualisert gjennom lovfestingen av at barn og unge i barnevernet skal møtes med kjærlighet av barnevernsansatte. Som nevnt i innledningen har denne lovendringen blitt møtt med kritikk som går ut på at kjærlighetsorienteringen innebærer en de-profesjonalisering av barnevernsyrkene, samt en tilsløring av maktrelasjonene og midlertidigheten som preger forholdene mellom ansatte og barn og unge i barnevernet (Neumann, 2021).

2.3.2 Omsorg som handlingsbegrep

Med utgangspunkt i kjærlighetsdiskusjonen argumenterer Storø (2016, s. 180-181) for at det ikke er fruktbart å forstå kjærlighet og profesjonalitet som dikotome størrelser, og at utviklingspotensialet i barnevernsfeltet ligger i å søke mot en sammensmelting av disse to og finne en balansegang med utgangspunkt i konkrete kontekster. Storø vender altså oppmerksomheten mot handling og sier at «barnevernarbeideren må bedømmes etter hva hun gjør, ikke først og fremst hva hun tenkte eller følte i forkant av handlingen» (Storø, 2016, s. 181). Omsorg forstås her som et handlingsbegrep hvor den praktiske fagutøvelsen i barnevernets regi står i sentrum. I institusjonskonteksten ligger denne utøvelsen i spennet mellom miljøterapi og miljøarbeid, som grovt sett kan knyttes til henholdsvis behandling og omsorg (Storø, 2016, s. 171). Miljøterapi er en mer rendyrket og spisset aktivitet enn miljøarbeid, med klarere definerte mål og metoder. Miljøarbeid er vagere definert men kan også forstås som mer altoppfattende: «en holistisk aktivitetsform som potensielt interesserer seg for alle sider av barnet og barnets situasjon» (Storø, 2016, s. 172). Et sentralt poeng knyttet til omsorg som handlingsbegrep er det Storø (2016, s. 173) omtaler som *myndiggjøringsperspektivet*: god omsorg handler om å ruste den som mottar omsorgen til å klare seg i samfunnet. Her vektlegges altså omsorg som en sosial funksjon.

Storø (2016, s. 174-175) trekker også frem en dualitet mellom begrepene alminnelig og spesifikk omsorg. Den alminnelige knyttes til sfæren for privat omsorg, mens den spesifikke er profesjonalisert og utøvd av betalte omsorgsarbeidere. Den alminnelige omsorgen har noen kjennetegn som den spesifikke ikke kan få i samme grad, i form av eksklusivitet, kontinuitet og forpliktelse i relasjonen mellom omsorgsutøver og omsorgsmottaker. Målet for den spesifikke omsorgen må derfor være å skape «et sammenhengende barneliv» hvor barn og ungdom hjelpes til å opptre på de ulike arenaene de befinner seg på, samt mobilisere ressurser i familie og slekt, for eksempel ved at foreldrene får andre omsorgsoppgaver enn da de hadde ansvar for den daglige omsorgen (Storø, 2016, s. 175).

2.4 Interaksjonistiske perspektiver på identitet

Innen interaksjonistisk sosiologi er man opptatt av sosial handling mellom aktører på mikro-nivå. Kjernen i dette perspektivet er at den sosiale verdenen hvor disse handlingene utspiller

seg utgjør grunnlaget for individers bevissthet, selvoppfattelse og identitet (Ritzer & Stepnisky, 2018, s. 365). Som en sentral figur i etableringen av interaksjonistisk sosiologi introduserte George Herbert Mead en forståelse av selvet som en refleksiv prosess hvor individet ser seg selv fra ståstedet til de menneskene det har rundt seg, og kontinuerlig korrigerer seg selv og sine egne handlinger på bakgrunn av dette (Mead, 2013 [originalt utgitt 1934], s. 134). Sentralt i denne prosessen hvor individet utvikler selvet er Meads begrep *den generaliserte andre*. Begrepet refererer til en internalisert forståelse av sosiale normer og forventninger fra de sosiale gruppene man tar del i, som individer tar hensyn til når de handler og interagerer med hverandre (Mead, 2013, s. 158). Mead skiller mellom jeg-et og meg-et, hvor jeg-et er individets umiddelbare og ukalkulerte respons til impulsene fra den sosiale verden, mens meg-et refererer til det systematiske settet av holdninger og væremåter som internaliseres i møte med den generaliserte andre (Mead, 2013, s. 175). Skillet mellom jeg-et og meg-et utgjør altså skillet mellom kreativitet og konformitet, mellom sosial endring og sosial kontroll.

Innenfor den interaksjonistiske sosiologitradisjonen legges det vekt på å teoretisere spesifikke følelser som oppstår i, og preger sosial interaksjon. Et sentralt eksempel på dette er Erving Goffmans (1968) arbeid nyttet til stigma. Stigma oppstår når en person opplever et skille mellom hva man burde være («virtual social identity») og hva man faktisk er («actual social identity») (Goffman, 1968). Av spesiell relevans her er Goffmans dramaturgiske analyse av det han omtaler som «discreditable stigma», altså former for stigma som ikke er umiddelbart synlige for omverdenen. For individet oppstår da et «dramaturgisk problem» hvor det blir viktig å styre informasjonen som «tilskuerne» har tilgang på, for å unngå at grunnlaget for stigmatiseringen blir kjent. Dette inngår i Goffmans idé om inntrykksstyring hvor individet er opptatt av å styre hvordan man fremstiller seg overfor andre for å unngå at de får tilgang på informasjon som oppfattes som for privat og som bryter med måten man ønsker å fremstå på (Ritzer & Stepnisky, 2018, s. 352).

En interaksjonistisk teoretiker som bygger videre på Goffmans bidrag er Thomas Scheff (2000). I artikkelen «Shame and the Social Bond: A Sociological Theory» identifiserer han skam-følelse som «den fremste sosiale følelsen» og argumenterer for at skam-følelse oppstår med utgangspunkt i frykten for å oppleve avvisning og utilstrekkelighet – en frykt som

oppleves som en trussel mot sosiale bånd (Scheff, 2000, s. 96-97). Ifølge Scheff (2003, s. 254) er skam en følelse som medierer sosiale bånd gjennom (1) å fungere som et «moralsk gyroskop» som hjelper individet med å oppdage og reagere på egne normbrudd, (2) å fungere som en varslingsmekanisme når en relasjon står i fare og man må gjøre en innsats for å opprettholde det sosiale båndet, og (3) gjennom å regulere hvordan alle andre følelser uttrykkes – man er mindre troende til å gi uttrykk for kjærlighet, sinne eller frykt dersom man antar at dette følelsesuttrykket vil føre til skam i etterkant.

3. Metode

Ved å fokusere på informantenes livsverden tar jeg i denne oppgaven utgangspunkt i et fenomenologisk og konstruktivistisk vitenskapssyn. Den fenomenologiske tilnærmingen innebærer å beskrive sosiale fenomener slik de oppleves av informantene, samt søke en forståelse av hvordan disse opplevelsene påvirker menneskers tenkning, atferd og selvpoppfattelse (Roulston, 2010, s. 217-218). Innenfor fenomenologien anerkjenner man at virkeligheten oppleves og tolkes på ulike måter avhengig av individuelle erfaringer og perspektiver, og at veien til å forstå og forklare sosiale fenomener går gjennom disse. Sosialkonstruktivismen, som bygger videre på fenomenologien (Tjora, 2018, s. 27), har som mål å studere hvordan sosiale fenomener objektiviseres gjennom aktørers gjentatte interaksjon (Berger & Luckmann, 2000 [originalt utgitt 1966], s.69) Det er gjennom en slik objektivisering at sosiale strukturer – som omsorgsrelasjonene på barnevernsinstitusjonen – oppstår, og får en eksistens som går ut over de enkeltpersonene som inngår i relasjonene.

Målet med denne oppgaven er altså å kunne si noe allment om hva som kjennetegner selve omsorgsrelasjonene, gjennom å studere de forståelsene ansatte og ungdommer på institusjonen har av dette fenomenet. Ambisjonen om å si noe allment om omsorg på barnevernsinstitusjon ut over de konkrete data som er benyttet i prosjektet kan beskrives som et mål om *teoretisk generalisering* (Tjora, 2018, s. 45). Gjennom analysearbeidet i denne oppgaven har det med bakgrunn i Allardts velferdsdimensjoner og Ahrnes teoretiske rammeverk knyttet til sosiale bånd blitt mulig å identifisere institusjonsomsorg som en særegen omsorgsrelasjon som utspiller seg mellom ansatte og ungdommer på barnevernsinstitusjon, hvor spenningen mellom nærhet og profesjonalitet utgjør det sentrale kjennetegnet på relasjonen. Videre har det med bakgrunn i interaksjonistiske perspektiver på selvet og identitet blitt mulig å snakke om en institusjonsidentitet som oppstår gjennom ungdommenes oppfattelse av hvem som typisk «hører hjemme» på institusjon, ofte med et ønske om å distansere seg fra denne rollen.

3.1 Datagrunnlag

Oppgavens empiri ble generert gjennom kvalitative dybdeintervjuer. Intervjuet er en av de mest anvendte metodene innenfor kvalitativ forskning, og har som mål å gi innsikt i andres opplevelser, fortellinger og tolkninger av den sosiale virkeligheten (Tjora, 2018, s. 114; Roulston, 2010, s. 218). I forlengelsen av dette søker man som forsker å komme frem til en

forståelse av sosiale fenomener og sammenhenger som går utover informantene som enkeltindivider (Tjora, 2018, s. 115). I tråd med oppgavens mål om å få en forståelse for perspektivene til både ungdommer og ansatte er begge grupper inkludert. Intervjuene med ungdommene ble hovedsakelig gjennomført som dybdeintervjuer (ett parintervju), mens intervjuene med de ansatte ble gjennomført som parintervjuer.

3.1.1 Utvalgsriterier og rekruttering

Som Tjora (2018, s. 130) skriver er hovedregelen når man velger ut informanter til en studie at man finner noen «som av ulike grunner vil kunne uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet», i mitt tilfelle altså ungdommer og ansatte som har erfaringer fra barnevernsinstitusjon. Dette omtales gjerne som et *strategisk utvalg*. Når det gjaldt ungdommene som deltok i studien ønsket jeg å snakke med ungdommer som (1) bodde eller har bodd på omsorgsinstitusjon i barnevernet og som (2) var over 15 år. Får å få tilgang på ungdommene som deltok i studien var jeg avhengig av en *dør-åpner* (Thagaard, 2011, s. 60) – lederen ved den aktuelle institusjonen – som mottok utvalgsriteriene og rekrutterte informanter på mine vegne. Gjennom denne døråpneren kom jeg i kontakt med sju ungdommer som bodde eller hadde bodd på institusjonen, og fikk også gjennomført to parintervjuer med til sammen fire ansatte på institusjonen. Under følger oversikt over institusjonen og informantene, under de pseudonymene som er benyttet i oppgaven.

Tabell 1 Institusjonen

Institusjonen	Omsorgsavdeling (plass til 6 ungdommer)	«Spesialavdeling» (plass til 2 ungdommer) <i>nedlagt</i>	Hybelavdeling (plass til 3/4 ungdommer) <i>Midlertidig omgjort til akuttmottak</i>
Bymarka	Trolla	Lian	Skistua

Navnet på institusjonen og de ulike avdelingene dukker opp i samtalene med informantene, og brukes i oppgavens analyse. Både institusjonen og avdelingene har derfor fått fiktive navn i oppgaven som er hentet fra Bymarka i Trondheim. Institusjonen ligger på en annen kant av

landet. Det er verdt å merke seg at Lian nå er nedlagt, mens hybelavdelingen Skistua er gjort om til akuttmottak grunnet barnevernets pressede situasjon på akutt plasser.

Tabell 2 Ungdommene

Intervju 1	Intervju 2	Intervju 3		Intervju 4	Intervju 5	Intervju 6
Astrid	Sigrid	Aurora	Susanne	Selena	Amanda	Kjartan

Ungdommene jeg snakket med har alle tilknytning til Bymarka. I forkant av intervjuet med Aurora og Susanne som fortsatt bor på institusjonen kom det en forespørsel som ble formidlet via institusjonen om de kunne få gjennomføre intervjuet sammen. Jeg vurderte det dithen at det var bedre å gjøre dette, enn å risikere at de ikke ville stille til intervjuet og godtok derfor dette. Intervjuet med Amanda ble gjennomført hjemme hos hennes fosterforeldre, som også var til stede under intervjuet. Intervjuene med Astrid, Sigrid, Selena og Kjartan, som tidligere har bodd på institusjonen men som nå bor for seg selv, ble gjennomført som én-til-én-intervjuer. Ettersom at dette utvalget var vanskelig å rekruttere valgte jeg å benytte meg av insentiver i form av gavekort til de informantene som deltok i studien.

Tabell 3 Ansatte

Intervju 1		Intervju 2	
Erik	Thorbjørn	Elise	Unni

Intervjuene med de ansatte, som alle er faste ansatte på Bymarka, ble gjennomført i to omganger: først med Erik og Thorbjørn og deretter med Elise og Unni. Her ønsket jeg egentlig noe større grupper (3-4 ansatte per intervju) i tråd med Tjoras (2018, s. 124) beskrivelse av *mini-fokusgrupper*, men bemanningssituasjonen på institusjonen den dagen jeg var der gjorde at dette ikke var mulig. At samtalene med de ansatte ble kjønnsdelt var en tilfeldighet, men bidro også til å belyse noen interessante forskjeller i synet på omsorg som jeg vil komme tilbake til i analysedelen (kapittel 4.3).

Da jeg hadde gjennomført de første fem intervjuene med ungdommene samt begge intervjuene med de ansatte foretok jeg en vurdering på om *metningspunktet* (Tjora, 2018, s. 143) – altså punktet hvor det synes som de ikke kommer frem så mange nye momenter i hvert intervju – var nådd. På den ene siden opplevdes det slik i samtalen med ungdommene hvor mange av de samme momentene kom til uttrykk, men samtidig var en åpenbar svakhet at jeg ikke hadde kommet i kontakt med noen gutter som hadde bodd på institusjon. Gjennom lederen på institusjonen fikk jeg vite at det hadde vært utfordrende å få tak i gutter som ville stille opp, men gjennom å følge opp dette fikk jeg etter hvert tak i én gutt – Kjartan – som ønsket å delta i prosjektet.

3.1.2 Intervjusituasjonen og gjennomføring av intervjuene

I det semistrukturerte dybdeintervjuet er det viktig at forskeren og informantens samtale ikke bare blir en ensidig utspørring fra forskerens side. Målet er å skape en avslappet atmosfære som oppmuntrer informantene til å tenke tilbake og dele fruktbare historier. Selv om det er viktig at samtalen mellom forsker og informant utvikler seg naturlig som en samtale, vil intervjuguiden (se vedlegg 4 og 5) likevel være en viktig planleggingsressurs for å sikre at samtalen har et klart innhold og struktur. (Tjora, 2018, s. 158). I planleggingsfasen før intervjuene jobbet jeg derfor med å utarbeide 4 sentrale temaer med utgangspunkt i problemstillingen som utgjorde rammene for samtalen med ungdommene og de ansatte. Disse temaene var (1) forståelse av omsorg, (2) erfaringer med omsorgsrelasjoner, (3) grensene mellom private omsorgsrelasjoner og institusjonsomsorg og (4) refleksjoner rundt utvikling og livsmestring. Gjennom arbeidet med intervjuene ble ytterligere to temaer inkludert: (5) institusjonsidentitet og (6) spørsmålet om utdanningskravene for å jobbe på institusjon. I tillegg til disse spørsmålene som stiller høye krav til refleksjon hos informantene inkluderte intervjuguidene oppvarmings- og avslutningsspørsmål som er ment å skulle bidra til en normalisering og ufarliggjøring av intervjusituasjonen (Tjora, 2018, s. 146-147).

Intervjuene ble gjennomført i løpet av mars 2023, og bortsett fra intervjuet med Kjartan ble samtlige intervjuer gjennomført ansikt til ansikt. Ettersom at Kjartan ble rekruttert noe senere, på et tidspunkt da jeg ikke lenger befant meg i området hvor de øvrige intervjuene ble gjennomført, avtalte vi å ta samtalen gjennom videotelefon-tjenesten «Zoom». Ved å gjennomføre intervjuet digitalt risikerer man å gå glipp av enkelte momenter i

intervjusituasjonen knyttet til non-verbal kommunikasjon (Tjora, 2018, s. 169), men da dette var den eneste praktiske løsningen for å få gjennomført intervjuet vurderte jeg det dithen at digital gjennomføring var bedre enn ingen gjennomføring.

At intervjuet med ungdommene Aurora og Susanne ble gjennomført som parintervju fremstår i etterpåklokskapens lys mer som enn svakhet enn en styrke. Opplevelsen av intervjuet var at de to fremstod som opptatte av å komme frem til svar på spørsmålene som de begge kunne stå inne for, og da gjerne i form av énstavelsesord. Dermed ble det i denne samtalen aldri noen refleksjon på det nivået som jeg fikk i samtalen med de ungdommene jeg snakket med én til én. En tilsvarende situasjon oppstod i intervjuet med Amanda som hadde fosterforeldrene til stede under samtalen. Også her var opplevelsen at hun aldri åpnet seg under samtalen. Selv om intervjuene med disse tre ungdommene ikke ble gjennomført én til én er det også verdt å merke seg at det er disse tre informantene som fortsatt er under 18 år. Alderen er også en faktor som kan være med å forklare at graden av refleksjon og åpenhet ikke er helt den samme som hos de fire andre ungdommene jeg snakket med.

3.2 Analyse

For å kunne analysere datamaterialet har lydopptakene fra intervjuene blitt transkribert til tekst. Som Kvale (1997, s. 187) påpeker står man i denne prosessen overfor en risiko knyttet til tap av meningsinnhold i overgangen fra verbale uttrykk til skriftspråk. For å minimere denne risikoen gjengir transkripsjonene pauser, pauselyder, latter osv. så nøyaktig som mulig. Videre har dialektene til informantene blitt normalisert for å ivareta deres anonymitet. Under følger beskrivelsen av de ulike stegene i analyseprosessen.

3.2.1 Analysestrategi

Den metodiske tilnærmingen jeg har valgt å benytte meg av i dette forskningsprosjektet kan beskrives som *abduktiv*, da jeg har hatt et mål om å ha en eksplorerende og empirinær tilnærming til datamaterialet, men hvor teoretiske perspektiver har vært inkludert både i utformingen av forskningsspørsmål og intervjuguider og i analysearbeidets ulike stadier. Denne forskningsstrategien er inspirert av den pragmatiske tilnærmingen til kvalitativ forskning som Tavory og Timmermans (2014) argumenterer for i *Abductive Analysis: Theorizing Qualitative Research*. Kjernen i denne pragmatismen ligger i at man som forsker

beveger seg mellom teoretisk generalisering og analyse av spesifikk data på de ulike stegene i forskningsprosessen (Tavory & Timmermans, 2014, s. 5), fremfor å jobbe rent deduktivt eller induktivt. Denne metodiske tilnærmingen åpner for at man som forsker kan inkludere et bredt spekter av teoretiske perspektiver i analysen av datamaterialet, hvor den viktigste rettesnora ikke er hvilke teoretiske føringer man har lagt i forkant av et prosjekt, men at teorien er et verktøy enten for å stille nye forskningsspørsmål eller muliggjøre nye observasjoner. I utarbeidingen av problemstilling og intervjuguider tok jeg utgangspunkt i det teoretiske rammeverket knyttet til sosiale bånd og velferdsdimensjoner, som i det innledende arbeidet med oppgaven ble identifisert som relevante for å studere og teoretisere institusjonsomsorg. Inspirert av Aksel Tjoras (2018, s. 18) SDI-modell (stegvis deduktiv-induktiv metode), ønsket jeg også å inkludere teoretiske perspektiver med bakgrunn i hva som fremstod som interessante momenter å ta tak etter samtalene med informantene. På bakgrunn av informantenes refleksjoner omkring identitet og det å «høre til» på institusjon ble derfor de interaksjonistiske perspektivene på selvet, identitet og sosiale følelser inkludert i oppgavens teoretiske rammeverk. Med dette utgangspunktet bearbeidet jeg datamaterialet gjennom flere stadier: koding, kodegruppering, utvikling av hovedtemaer og begreps-utvikling. Også her er Tjoras (2018, s. 18) SDI-modell brukt som inspirasjon for å skape struktur i analysearbeidet. Gjennom denne prosessen kom jeg frem til de seks sentrale temaene som utgjør rammen for oppgavens analysedel, samt de teoretiske konseptene institusjonsomsorg og institusjonsidentitet som presenteres i oppgavens diskusjonsdel.

I arbeidet med kodingen begynte jeg med å redusere tekstmengden gjennom empirinær koding, hvor kodene ble fargekodet med utgangspunkt i de fire overordnede temaene som dannet utgangspunkt for intervjuguidene, og etter hvert de to ytterligere temaene som fremstod som sentrale i løpet av intervjuene. Et viktig grep som blant annet bidro til at de to ytterligere temaene ble identifisert var bruken av empirisk-analytiske referansepunkter (EAR) – interessante momenter jeg noterte meg underveis i kodingen av samtalene som dannet grunnlaget for analyseidéer (Tjora, 2018, s. 204). I tabell 4 vises eksempler på sammenhengen mellom fargekoder, temaer og kodeversjonen av sitatene fra informantene:

Tabell 4 Kodesystem

Fargekode	Tema	Kode
Svart	Omsorg	omsorg for meg... forståelse da, forstå hva en person tenker... bearbeide det da... gå inn på individet
Gul	Relasjon	Veldig personlig... trudde dem kom til å være A4, ikke noe kjærighet, ikke noe glede...
Grønn	Grenser	føler ikke kjærighet for mesteparten, kjærighet noe som er ubetinga, noe man føler for egne barn...kan vie ut kjærighetsbegrepet litt og, bry seg, vise empati
Rød	Utvikling/Livsmestring	alle ungdommer som bor på institusjon har til felles er lyst til å være normale ungdommer, del av normalitet er skolegang
Blå	Identitet	hadde ingen grunn til å bo på institusjon...jeg var en familie jente
Lilla	Utdanning	personlig egnethet mye å si ...utdanning mye å si og... god blanding da...mange uten utdanning gjør god jobb

3.3 Kvalitet

Innenfor et kvalitativt forskningsprosjekt som dette henger spørsmålet om forskningens kvalitet sammen med spørsmålet om min rolle i feltet jeg studerer og spørsmålet om hvorvidt funnene jeg kommer frem til er relevante svar på oppgavens problemstilling (Tjora, 2018). Overordnet går veien fra problemstilling til funn via velfunderte metodiske valg og faglig forankring i tidligere forskning. Dette innebærer at man som forsker vurderer de valgene man tar gjennom prosjektet med refleksivitet og åpenhet (Risjord, 2014).

3.3.1 Forskerrollen

Ettersom at jeg i to somre har jobbet som vikar på den aktuelle institusjonen hadde jeg god kjennskap til stedet og lederen på institusjonen som fungerte som en dør-åpner for meg i rekrutteringen av informantene. Dette var antagelig avgjørende for at prosjektet i det hele tatt lot seg realisere. Samtidig er det verdt å vurdere om det at jeg kjente til de ansatte som deltar i studien fra før, kan ha påvirket resultatene på noen måte. For eksempel kan mine forkunnskaper og erfaringer ha bidratt til å farge min forståelse, eller gjøre at jeg har gått

glipp av relevante momenter som man ville ha oppdaget med et mer distansert blikk. Det var viktig i intervjusituasjonen å i størst mulig grad legge til rette for refleksjon hos informantene og unngå at spørsmålene var formet av egne forventninger og forforståelse. Med dette sagt poengterer også Tjora (2018, s. 237) at en personlig interesse for, og erfaring med feltet man studerer er regelen heller enn unntaket innen kvalitativ forskning, og at dette i de fleste tilfeller også er en styrke for prosjektet. Personlige erfaringer kan både bidra til at intervjuguiden utformes med presise og relevante spørsmål, og bidra til at jeg som forsker har blitt tatt mer seriøst av informantene enn om en fullstendig utenforstående skulle ha gjennomført det samme prosjektet. En interessant case-studie som understreker dette siste poenget finner man i artikkelen «Moving beyond the ‘official story’: when ‘others’ meet in a qualitative interview», hvor Dorit Roer-Strier og Roberta Sands (2014) tar for seg dynamikken mellom forsker og informant, og argumenterer for at det først er når forskeren klarer å oppnå en form for tilknytning og felles forståelse («common grounds») med informanten, at forskeren kommer forbi «den offisielle historien» og får innblikk i informantens personlige erfaringer og synspunkter (Roer-Strier & Sands, 2014, s. 7).

3.3.2 Gyldighet

På spørsmålet om hvorvidt de funnene man kommer frem til er svar på spørsmålene som stilles skriver Tjora (2018, s. 233-234) at man innenfor den akademiske sosiologien snakker om en *kommunikativ* gyldighet som testes i dialog med forskningssamfunnet. Vurderingen av denne gyldigheten baserer seg på refleksjon omkring metodevalg og teoretisk forankring i analysen. At jeg har valgt å benytte meg av semi-strukturerte dybdeintervjuer og en abduktiv tilnærming til analysen i denne oppgaven handler nettopp om at problemstillingen i stor grad legger opp til et eksplorerende prosjekt uten sterke teoretiske føringer i forkant, og jeg vil derfor argumentere for at de metodiske valgene egner seg godt til å besvare spørsmålene jeg har stilt i oppgaven. Den teoretiske forankringen kommer til uttrykk gjennom det forarbeidet som ble gjort i utformingen av intervjuguide, og ikke minst gjennom de perspektivene som er trukket frem i arbeidet med analyse og utvikling av teoretiske konsepter i diskusjonen.

En faktor som kan utfordre prosjektets gyldighet er min rolle som tidligere vikar på institusjonen, noe som understreker den asymmetriske interaksjonen mellom meg informantene, og da spesielt ungdommene. Som Tjora (2018, s. 150) påpeker er en sentral

utfordring med intervjusituasjonen at informantene kan forsøke å svare «riktig», ut ifra en oppfatning om hva de tror forskeren ønsker å høre, en effekt som kanskje forsterkes av min tilknytning til institusjonen. For å motvirke dette ønsket jeg derfor primært å komme i kontakt med ungdommer som ikke hadde kjennskap til meg fra før, og det var bare 2 av ungdommene jeg hadde møtt i jobbsammenheng tidligere. En annen mer vitenskapsteoretisk utfordring av prosjektets gyldighet ligger i diskusjonen om intervjuet som metode. Her kan for eksempel Paul Atkinson (2015, s. 94) trekkes frem som en representant for en kritikk av det han omtaler som «intervjusammenfunnet» innen kvalitativ forskning. Atkinson er en varm tilhenger av observasjonsstudier, og hevder at intervjuet representerer en minste motstands vei innen kvalitativ forskning og ikke i like stor grad er en legitim kilde til kunnskap om sosiale fenomener. Selv om observasjonsstudier ville utgjort et nyttig supplement i studiet av omsorg på barnevernsinstitusjon vil jeg her i tråd med den fenomenologiske tradisjonen argumentere for at dybdeintervjuer og parintervjuer som er benyttet i denne oppgaven er en legitim kilde til å få innsikt i informantene forståelse av fenomenet som studeres (Kvale, 1997, s. 249), og i forlengelsen av dette en kilde til å forstå fenomenet i seg selv.

3.4 Forskningsetiske betraktninger

I arbeidet med dette prosjektet var jeg fullstendig avhengig av den tilliten informantene viser meg ved å stille opp til intervju og dele sine erfaringer og refleksjoner. Som forsker er det derfor viktig at jeg sørger for ivareta informantenes anonymitet gjennom alle fasene i prosjektet i tråd med bestemmelsene i personopplysningsloven (2018, § 8), samt sørge for at sitater som benyttes i oppgaven er en presis og rettferdig gjengivelse av det informantene gav uttrykk for i intervjuene. Informantene som deltok i prosjektet fikk i forkant av intervjuene tilsendt informasjonsskriv (se vedlegg 2 og 3) som beskrev prosjektets formål samt informantenes rettigheter til innsyn, retting og sletting av opplysninger når som helst i prosessen. I forbindelse med gjennomføringen av intervjuene ble det innhentet skriftlig samtykke til deltagelse fra informantene. Prosjektet er meldt inn og godkjent av Sikt.

Ettersom at ungdommene som deltar i mitt forskningsprosjekt betegnes som en sårbar gruppe gjelder skjerpede krav (Sikt, u.d.) både til den faglige begrunnelsen for prosjektet og til rekruttering av, og kontakt med informantene. I tråd med krav om taushetsplikt og frivillighet i forskningsdeltagelse ble ungdommene som deltok i prosjektet rekruttert gjennom en

avdelingsleder på institusjonen som har tilgang til ungdommenes kontaktopplysninger uten at vedkommende står i et direkte behandlingsforhold til dem. Videre utarbeidet jeg to informasjonsskriv om prosjektet, ett tilpasset de ansatte som deltok og ett tilpasset ungdommene. I forkant av prosjektet var det også viktig å foreta en vurdering av den potensielle belastningen på ungdommene som deltok. I samråd med veileder kom jeg frem til at den samfunnsmessige nytten av studien stod i rimelig forhold til den mulige belastningen. Det ble vektlagt i Sikts vurdering (se vedlegg 1) at det var nødvendig å inkludere ungdommenes egne refleksjoner og perspektiver for å oppnå innsikt i omsorgsrelasjonene på institusjonen, og at prosjektet har høy samfunnsnytte.

4 Analyse

Oppgavens analysedel er delt opp i seks underkapitler med utgangspunkt i hovedtemaene som ble identifisert i analysearbeidet. De to første er direkte knyttet til den overordnede problemstillingen om hvilke forståelser ungdommer og ansatte på institusjonen har av omsorg og omsorgsrelasjoner. Det tredje underkapittelet tar for seg grensene mellom omsorgsrelasjonene på institusjonen og den omsorgen som utøves i private relasjoner slik informantene beskriver det, og er knyttet til den første underproblemstillingen om spenningene mellom profesjonalitet og nærhet i institusjonsomsorgen. Fjerde og femte underkapittel er knyttet til den andre underproblemstillingen, og tar for seg ungdommenes utvikling på institusjonen og målsetting i livet etter institusjonsoppholdet, samt spørsmål om det å identifisere seg med – eller markere avstand fra – rollen som «institusjonsungdom». I det sjette underkapittelet presenteres funn vedrørende synet på utdanning og formelle krav for å få jobbe på institusjon, et tema som engasjerte både ungdommer og ansatte som deltok i studien.

4.1 Hva er omsorg?

På spørsmål om hva de legger i begrepet omsorg er det noen sentrale likheter som kommer frem blant ungdommene som deltok i studien. De to ungdommene som fortsatt bodde på institusjonen da jeg snakket med dem, Aurora og Susanne, var kortfattede og samstemte om hva som er det sentrale i omsorgs-begrepet:

Aurora: Bry seg da...

Susanne: ...ja...bry seg.

At omsorg handler om å bry seg kommer frem på en eller annen måte for alle ungdommene, og blant de som utdyper dette poenget litt, kommer det fram at det å bry seg kommer til uttrykk gjennom at de ansatte på institusjonen viser interesse og oppmerksomhet overfor ungdommene:

omsorg for meg...det er vel mest sånn forståelse da, at de kan prøve å forstå...hva...en person tenker...å klare å liksom...ja, liksom bearbeide det da...faktisk sånn, ikke se på de som en gruppe med folk, men gå inn på individet, og liksom tenke sånn «okei, han eller hun føler sånn, og det...kan jeg jobbe med da på en måte» (Kjartan)

Sett i lys av Erik Allardts operasjonalisering av velferds-begrepet er det altså særlig dimensjonen «å elske» som er sentral for å forstå ungdommenes syn på omsorg. De vektlegger personlige egenskaper hos omsorgsgiveren – empati, forståelse og nærhet som best kan forstås som et uttrykk for Allardts (1975, s. 30) betraktninger om menneskets behov for

både å motta og gi kjærlighet og omtanke. Det er viktig å merke seg her at konteksten for intervjuet, hvor ungdommene snakker om sine erfaringer knyttet til det å bo på omsorgsinstitusjon, gjør at det ikke er snakk om «symmetriske relasjoner» slik Allardt (1975, s. 30) beskriver som det ideelle grunnlaget for å oppnå en følelse av fellesskap. Dette må forstås i lys av poenget om at oppfattelsen av omsorg avhenger av hvilken posisjon man har i omsorgsfeltet, hvilke erfaringer man har med omsorg, og hvilke aspekter av begrepet man retter oppmerksomheten mot (Olsvold et al., 2016, s. 14-23). En god illustrasjon på dette finner man i Aurora og Susannes tanker da jeg spurte dem om hvordan de ansatte på institusjonen viser at de bryr seg:

Aurora: rus!

Susanne: jaa, rus.

I: Hva mener dere med det?

Aurora: De er ikke så veldig happy med det da...

I: Er det en ting som dere tenker på som omsorg?

Aurora: Jaa

Susanne: Jaa

Dette eksempelet illustrerer hvordan ungdommenes omsorgsforståelse i stor grad avhenger av tidligere erfaringer. For de aller fleste 16-åringer vil det antagelig være en selvfølge at ens nærmeste omsorgspersoner ser på rusbruk som en kilde til bekymring og noe å ta på alvor, og det er derfor lite sannsynlig at det ville vært det første eksempelet man kommer på for å illustrere omsorg. Et tilsvarende eksempel kommer til uttrykk i intervjuet med Sigrid, som forteller om hvordan de ansatte på Bymarka hjalp henne i perioden etter at hun var blitt utsatt for en kriminell handling av en bekjent, mens hun bodde på institusjonen. Hun trekker frem de ansattes bekymring, respekt og vilje til å hjelpe henne i tiden etterpå som illustrerende for omsorgen hun mottok på institusjonen. En fellesnevner for ungdommene som bor på omsorgsinstitusjon er at de kommer fra familiesituasjoner hvor den daglige omsorgen ikke har blitt ivaretatt i tilstrekkelig grad. Historiene de forteller er ofte knyttet til foreldre som eksempelvis ikke har tatt risikosøkende atferd på alvor, og det er derfor slike ting ungdommene bruker som eksempler på hvordan de ansatte viser at de bryr seg.

De ansatte på institusjonen inkluderer også det å bry seg som en del av omsorgs-begrepet, men gir uttrykk for en noe bredere og mer faglig fundert forståelse av omsorg. Erik og

Thorbjørns forståelse av omsorg kan kobles til Allardts (1975, s. 27) velferdsdimensjon «å ha»:

Erik: jeg synes det er et vanskelig begrep med omsorg, altså, ikke sant, så når jeg tenker så tenker jeg jo seng og mat og...og seng og mat liksom, men det er liksom omsorg da, omsorg har blitt så sånn...altså, vi driver jo med omsorg, vi driver jo med så mye annet med omsorg og da, ikke sant...så omsorg det handler jeg om grenser og rammer og...mat og...ja, sted å bo, tak over hodet...det å bry seg, se de

Thorbjørn: det er jo den derre Maslows behovspyramide, det er jo den der grunnleggende, det alle trenger i livet ikke sant, trygghet, omsorg, mat, klær, tak over hodet...også har du den selvrealisering på toppen der...den er jo på en måte, ja, litt utafør, men det er jo, vi skal jo være med på å få de til å få et bedre liv etter hvert da, men sjølve den dagligdagse omsorgen, den er...det er kjøring, det er matlaging, det er samtaler ved middagsbordet...ja, tenker jeg...

Elise og Unni er inne på mange av de samme momentene, men legger litt større vekt på det emosjonelle aspektet enn Erik og Thorbjørn:

I: Hva betyr omsorg for dere?

Unni: Det kan være mye!

Elise: det første... jeg tenkte på var at vi står støtt uansett på en måte...hva som skulle skje...at vi er der og backer opp og...ja

Unni: er den trygge havna

Elise: er den trygge havna ja...at vi, stikker ikke noe sted

I: uansett hva dere får slengt på dere?

Elise: jaja, du får bare gjøre det og det, men vi står her...om du vil det eller ei...det var det første...som jeg tenkte

Unni: mhm...så er det liksom, ja alt i fra det og til liksom det dagligdagse med å...ja, lage mat, er du sjuk, komme med en kopp te...sette på film, sitte sammen og spise fredagstacoen og spise godteri...eh, reise, ja gjøre sånne hyggelige ting i det daglige som du kanskje ikke er så vant med heller da...ja, få en nattaklem...hvis de ønsker.

I disse sitatene finner man alle tre av velferdsdimensjonene til Allardt, men som Thorbjørn beskriver det så kommer dette med selvrealisering «litt utafør». Dette kan tolkes som at selv om de ansatte på institusjonen har med seg en forståelse av at omsorg også handler om å tilrettelegge for selvrealisering og at ungdommene skal få «et bedre liv etter hvert», så er det sentrale knyttet til omsorgsutøvelse i hverdagen å tilrettelegge for at ungdommene møtes med en trygghet, interesse og stabilitet som de ofte ikke har vært vant med fra tidligere omsorgspersoner. Som Thorbjørn uttrykker det så jobber de på institusjonen med ungdommer som «ikke har blitt kjørt på fotballtrening før...eller hatt en hyggelig middag, ikke sant».

4.2 Hva kjennetegner omsorgsrelasjonene?

En interessant inngang for å forstå ungdommenes oppfatning av relasjonene på institusjonen finnes i Sigrids refleksjoner om den første tiden på Bymarka. Hun beskrev at grunnen til at

hun ville på institusjon fremfor en fosterfamilie var at hun – på grunn av erfaringene med egne foreldre – ikke hadde tilliten til å komme inn i en familie:

jeg sa tydelig fra «jeg vil ikke bo i noe fosterhjem, det blir for personlig»...ehm da jeg hadde store problemer både hjemme hos mamma og pappa, så da hadde jeg ikke tillitt til å komme inn i en familie, jeg trodde alle familier kanskje var sånn (Sigrid)

Denne forventningen om hva relasjonene på institusjonen skulle være kan forstås utifra Göran Ahrnes beskrivelser av de ulike kommunikasjonsformene som bidrar til å forme sosiale bånd. Sigrids forventning til relasjonene på institusjonen kan knyttes til Ahrnes (2021, s. 19) begrep *institusjonell kommunikasjon*, som betegner stabile og rutine-pregede interaksjonsmønstre. Sigrid gir videre uttrykk for det som ble et overraskende møte med de ansatte på institusjonen og relasjonene hun fikk med dem:

Sigrid: heheheh du så jo sikkert ute her at det er jo veldig personlig...eh, jeg trudde mer at dem kanskje kom til å være veldig A4, følge en bok, ikke noe nærhet, ikke noe kjærlighet, ikke noe glede...eh, det var kanskje det jeg håpa på...men jeg var jo både deprimert og suicidal da, jeg ville ikke ha noe med en varm og kjærlighetsfull familie å gjøre...men Bymarka er vel kanskje en stor familie da...alle som jobber her kjenner hverandre godt...ehm...dem har sin humor...og dem har sine mål for hver enkelt ungdom...og det var kanskje ikke helt det jeg var forberedt på...så når jeg på en måte...eeeh, begynte å slippe dem litt lengre inn da...og ta til meg...den kjærligheten dem ville gi meg...så ble det jo ganske annerledes...jeg ble jo faktisk jævla glad i dem.

Forventningen om institusjonslivet som A4-preget, regelstyrt og lite personlig er noe som går igjen hos flere av ungdommene. Dog er det også gjennomgående at denne forventningen ofte ble brutt. Når ungdommene beskriver de gode relasjonene de har fått til ansatte på institusjonen er det – som i Sigrids beskrivelse overfor – med en vektlegging av nettopp nærhet, personlighet og varme. På spørsmål om hva som kjennetegnet de ansatte hun fikk gode relasjoner til sier Amanda at «dem var liksom varme og snille». I likhet med Sigrid trekker Kjartan frem betydningen av ærlighet og forståelse som sentralt i de nærmeste relasjonene han fikk til ansatte på institusjonen:

jeg føler egentlig bare at de...forstod seg litt mer på meg da, at jeg liksom...jeg følte selv at jeg liksom ikke helt...hørte hjemme der da på en måte...og jeg tror de på en måte skjønnte det...også...lot meg liksom...jeg vet ikke, kanskje det liksom... jeg følte på en måte at de...ja...gav meg litt mer oppmerksomhet da...at de ikke så på oss som en gruppe, men så oss som individer da, på en måte (Kjartan)

Kjartan hadde i motsetning til de andre ungdommene jeg snakket med, et ganske kort opphold på institusjonen og flyttet tilbake til sin biologiske mor etter perioden på Bymarka. Han gir flere ganger uttrykk for at han ikke følte at han «hørte hjemme» på institusjon, et poeng jeg vil komme tilbake til i kapittel 4.5 i analysedelen. Når han likevel følte at han fikk en god relasjon til noen av de ansatte – spesielt primærkontakten på institusjonen – handlet dette om at han følte at hun viste forståelse for hans syn på oppholdet der:

så ble jeg veldig glad da hun ene sa at hun på en måte kunne forstå litt...av det liksom...og det husker jeg, det var liksom...det var, det synes jeg var veldig sånn...hva skal jeg si, jeg fikk veldig sånn trust, holdt jeg på å si, sånn...jeg følte at jeg kunne stole på henne liksom, sånn det, du forstår deg på en måte på meg... (Kjartan)

Gjensidige følelser av varme, nærhet og forståelse som preger beskrivelsene av de gode relasjonene på institusjonen kan i stor grad kobles til Ahrnes (2021, s. 20) beskrivelse av *gjensidighet* som den tredje kommunikasjonsformen som bidrar til å utforme sosiale bånd. Ungdommene vektlegger disse aspektene av relasjonene som sentrale for å forklare hvorfor de fikk bedre relasjoner til noen ansatte enn andre. Også de ansatte legger vekt på at relasjonene til ungdommene avhenger av noe mer enn de institusjonelle forventningene:

jeg tenker at noen får jo bedre relasjon med noen ungdommer enn med andre, det har noe med kjemi å gjøre kanskje...like, ikke like, det er jo litt sånn med noen, noen har du kanskje ikke noe relasjon til, det opplever jeg ofte at man ikke har hatt, at man har en liten relasjon til noen ungdommer... om det handler om ungdommen, eller om det handler om en sjøl, at man jobber lite med relasjon, det veit jeg ikke (Erik)

også er det liksom ikke alle man klaffer med heller...noen får man bedre kjemi med enn andre....også kanskje på den ungdommen så får de ha den gode relasjonen også kan jeg være den som...gjør de basic'e tinga (Unni)

De ansatte på institusjonen er samstemte på at selv om det å jobbe med relasjonen til ungdommene er sentralt i arbeidet så er personlig kjemi – at man har noen man «klikker med» som Thorbjørn beskriver det – en vesentlig faktor. Å anerkjenne dette trekker Erik frem som viktig når han sier at man av og til må «anerkjenne at man kanskje ikke liker hverandre, hvis man ikke liker hverandre da», og at dette handler om å vise seg som ekte, ærlig og konsistent. Ungdommen Astrid beskriver noe av det samme når hun sier at «greia er at jeg føler ikke man kan ...fake omsorg, hvis det gir mening». Unni og Elise trekker frem at personalgruppa er avhengig av å spille på hverandres styrker og relasjoner for å ivareta omsorgen for ungdommene på best mulig vis:

Elise: mhm, hvem kan mestre det er her på best mulig måte i dag?

Unni: du kjenner det på noen at man har liksom ikke de samma...jeg vet ikke, det er liksom ikke alle man klaffer med eller...sliter litt med dens væremåte eller...ja, også med andre så tenker jeg «ja, men det synes jeg er spennende eller det takler jeg bra»

Elise: «det takler du bra, men det takler ikke jeg, så fint om du bare gjør det» liksom...

Unni: bruke hverandre der man...føler man har behov for det da

På spørsmål om hva som kjennetegner de relasjonene som ikke fungerte gir ungdommene ofte inntrykk av at de ansatte de kom dårlig overens med er for regelstyrte, rigide og upersonlige. Amanda sier for eksempel om de ansatte hun ikke likte så godt at «dem sier liksom mye nei»,

og «jeg hørte hele tiden bare «det er jobben min»». Dette må ikke tolkes som at relasjonene ikke skal inneholde grensesetting og motstand. Det vesentlige, slik ungdommene beskriver det, er at grensene må kunne begrunnes ut ifra noe annet enn prosedyrer og regelverk. Astrid setter ord på dette når hun beskriver en ansatt som hun hadde et spesielt godt forhold til og trekker frem stahet som en viktig egenskap:

det at de... tok ikke et nei for et nei liksom... hvis de mente at dette var tull liksom, eller dette var uakseptabelt så sa de ifra... og det var det jeg også synes var fint, fordi de var ikke redde for å ytre sine meninger... og det er ofte veldig forfriskende å høre... (...) ta John Arne da for eksempel... han og jeg har hatt mange heftige diskusjoner opp igjennom åra... og mye av det har handla om at han føler at han kan ytre sine meninger overfor meg... så når jeg har... oppført meg dust eller, har drevet med noe dritt da... eller etellerannet så sier han det

Grensesetting og regelverk kan sees i lys av den andre kommunikasjonsformen som Ahrne (2021, s. 19-20) redegjør for, altså *avgjørelser*. Som Luhmann (2018, s. 41) påpeker er dette den mest utslagsgivende kommunikasjonsformen innen organisasjoner, og et sentralt moment er at de personene som påvirkes av en avgjørelse vet hvem de kan henvende seg til for å gi uttrykk for sine meninger. Et godt eksempel på dette er Selena som forteller at hun var misfornøyd med en regel på institusjonen som var at hun ikke kunne ha overnattingsbesøk av kjæresten da hun bodde på hybel-avdelingen Skistua. Hun mente at denne regelen ikke var godt nok begrunnet, og fant til slutt en mulighet for å påvirke denne beslutningen:

Selena: (...) jeg var jo over 18 også ikke sant, da jeg bodde på hybel, og det var jo en stor diskusjon... de bare «vi bryr oss om deg», men jeg bare «dere bryr dere om meg, men dere vil heller at jeg skal dra og overnatte hos han... men han får ikke lov til å overnatte her fordi dere bryr dere om meg... det gir ingen mening» altså «hadde han overnatta her, hadde det skjedd no så hadde dere i hvert fall vært her, men dere sier heller at jeg kan dra til han... det gir ikke mening» hehe, så... til slutt så fikk jeg lov da fordi det kom en skikkelig grineunge, og da... plaget den så mye, så de ville at jeg skulle bytte hybel da... og når jeg skulle bytte hybel så kunne jeg få lov til å...

I: jaaa, det var litt sånn forhandling på en måte?

Selena :jaa, deal or no deal, hehehehe

I lys av denne hendelsen har Thorbjørn og Erik noen interessante betraktninger om hvordan avgjørelser fattes på institusjonen. De er klare på at det å stå i de grensene og rammene som er avtalt er viktig både av hensyn til ungdommene selv, og for å vise lojalitet overfor kollegene. Likevel oppstår det situasjoner hvor det er vanskelig

Thorbjørn: ja, kontinuitet... at vi er samkjørte på det... det er vanskelig mange ganger... det er ofte, så er det veldig forskjellig i forhold til hvem som er på jobb...

Erik: ja, også du veit at hvis, «greit hvis jeg bare gjør sånn så blir det en litt roligere vakt», eller hvis jeg bare «ah, ikke går inn der», så det er jo... noe man kanskje snakker om litt for lite da

I: For da går det ut over de som kommer på neste skift?

Erik: ja, det med eget ubehag ikke sant... altså alle som jobber her føler mye på eget ubehag, ikke sant... jeg tror det styrer ganske mye av det vi gjør

Thorbjørn: det gjør det.

Erik: ofte, liksom, og det blir veldig lite snakka om på en måte, tenker jeg da... man finner alltid en «okei, jeg kan vurdere det, jeg kan grunngi det, greit ja, innafor», hehe...men mye tror jeg, ubevisst, bevisst handler om ubehag...og det kan jo være til skade for det å...egentlig kunne stå i de relasjonene som er tøffe da...men det handler egentlig bare om å snakke med de ungdommene om hvordan du har de i møte med dem, ikke sant... «okei nå gjorde jeg sånn, nå ville jeg ikke ha bråk», ikke sant, jeg vet jeg har sagt det...så jeg tror det er bare viktig uansett om du driter deg ut, eller...det er bare det som hjelper, du får ikke gjort noe annet enn det

Både hendelsen som Selena beskriver og Eriks refleksjoner om det å unngå ubehag som en bevisst eller ubevisst drivkraft bak avgjørelser man tar i arbeidshverdagen kan knyttes til forhandlings-elementet i relasjoner (Ritzer & Stepnisky, 2018, s. 418-419). Selenas posisjon i nettverket på institusjonen er i utgangspunktet ikke å anse som en maktposisjon, men når hun står i en situasjon hvor de ansatte ønsker å dempe ubehaget knyttet til en «skikkelig grineunge» som ønsket å bytte hybel, så Selena muligheten til å bytte til seg et privilegie som hun ikke hadde hatt tilgang på tidligere. Selena reflekterer ytterligere over hvordan hun opplevde at det kunne «lønne seg» med utfordrende atferd overfor de ansatte:

jeg har merket at... hvis du er en grinete unge, så får du liksom alt, for de vil slippe å mase, men hvis du er en snill person så får du liksom ikke...til det for da blir det sånn, du får alltid nei til ting, og det fikk jeg liksom...jeg vet at jeg bodde jo med så mange på Trolla der nede...der de ble kjørt hvis de bare skal kjøpe sushi da... de bare «å, i dag har jeg lyst på sushi», da er det sånn de voksne kjører de, skjønner du? Men hvis du faktisk skal gjøre noe nyttig, fordi... jeg hadde jo sånn på onsdager så starta jeg alltid sent på skolen...og da var det sånn at det gikk ikke noe buss, til skolen, og jeg bare «det er én dag jeg snakker om liksom, jeg tar skolebuss hver dag, og det er den dagen, jeg har ikke lyst til å dra 2,5 time tidligere bare for at jeg skal rekke skolen» men det var helt uaktuelt...det kunne ikke gå, da måtte jeg klare meg selv...(Selena)

Der Selena oppfatter denne forskjellsbehandlingen som urettferdig trekker Astrid frem individuell oppfølging og tilrettelegging som en av de fremste styrkene med avdelingen hun bodde på:

I: Var det mer individuelle regler og grenser på Lian?

Astrid: Jeg føler jo det... det har jo mye å gjøre med at det er en langtidsinstitusjon da... også er de jo... det er jo en avdeling som er retta mot ungdommer med større plager i hverdagen, så jeg føler at det ble veldig tilrettelagt for meg... og at jeg var min egen sjef i min egen hverdag på en måte... så de motiverte jo fra sidelinja, men de tok aldri å bestemte over meg.. de lot meg få innflytelse over de valgene jeg hadde lyst til å gjøre selv... til en viss grad da selvfølgelig...jeg hadde jo regler jeg også, men det var overkommelige regler... og jeg ble aldri straffa med konsekvenser...

4.3 Grensene

I samtalene med ungdommer og ansatte framkom spenningen mellom nærhet og profesjonalitet som et sentralt kjennetegn på omsorgsrelasjonene på institusjonen. Denne spenningen kan kobles til «kjærlighetsdiskusjonen» i barnevernet slik den presenteres av Jan Storø (2016, s. 180-181). Av ungdommene jeg snakket med mente fem av dem at noen av relasjonene de hadde hatt til de ansatte på institusjonen kunne forstås som kjærlighet. Både

Astrid og Sigrid brukte uoppfordret ordet kjærlighet i forbindelse med spørsmålet om hva omsorgsbegrepet innebærer. Kjartan mener at det å oppleve kjærlighet er viktig for trivselen på institusjonen, og sier at «hvis man ikke får noe kjærlighet så er det ikke rart at folk ikke vil...bo der liksom». Et vesentlig poeng er imidlertid at ungdommene også på kjærlighetsspørsmålet trekker frem at det i stor grad handler om personlig kjemi, og at man ikke kan forvente kjærlighet fra alle ansatte:

nei, altså, man kan jo ikke like alle... selv om du er på jobb og det er mange ungdommer, så betyr ikke det at du liker alle ungdommer...men det er noen...noen du blir liksom veldig tilknyttet til...og...det er sånn jeg føler da...at mange voksne fikk liksom en fin relasjon til meg fordi jeg selv var... på en måte litt lignende de da (Selena)

(...) nå har jeg jo vært mange år under barnevernet ... man merker så veldig godt, hvem som faktisk brenner for yrket sitt... og hvem som bare er sånn, «hm, ja... kanskje jeg skal bli sosionom»... og det er en så helt annen type omsorg... fordi altså det største som skiller dem er liksom en li-... at de brenner for det på en måte... at de kontinuerlig er engasjert i hverdagen din, og det du driver med og i deg først og fremst...eh... ja (Astrid)

At det å oppleve kjærlighet trekkes frem som sentrale kjennetegn på de viktigste relasjonene flere av ungdommene hadde til ansatte på institusjonen kan forstås i lys av dimensjonen «å elske» i Allardts (1975, s. 30-33) velferdsbegrep. Et interessant funn i samtalene med de ansatte er at de to mannlige ansatte jeg snakket med var klare på at de ikke mente at det å vise kjærlighet er en del av jobben på institusjon, mens de to kvinnelige ansatte sa at det å vise kjærlighet er en del av jobben:

Erik: jeg kanke vise noe jeg ikke føler... det... er veldig vanskelig for meg... jeg føler ikke kjærlighet for mesteparten av de ungdommene som er her...for meg så er kjærlighet noe som er ubetinga, det...er noe man føler for de...barn...barn egentlig, sine egne barn...så men, man kan jo sikkert vie ut det kjærlighetsbegrepet litt og, ikke sant, det å bry seg og det å vise empati og...og føle no...men kjærlighet ække en del av...det tenker jeg ikke er en del av jobben min

Thorbjørn: ja, jeg også ... folk er forskjellig, miljøterapeuter er forskjellig ... og jeg er ikke en som klemmer for eksempel, mye... jeg er ikke veldig fysisk med ungdommen, det er en del av meg, jeg er nok ikke veldig sånn hjemme heller...og...så jeg, kjærlighet kommer jo inn i barnevernsloven nå...at de skal møtes med kjærlighet...jeg tenker det er veldig vanskelig

Elise: oi ... ja, det har jo vært prat om det, at vi skal vise kjærlighet ...

Unni: det er nytt det, det står vel i rettighetsforskriften, er det ikke der det står? Det er liksom ikke omsorg lenger ... men det er kjærlighet... jeg tenker jo at...at man gjør det,

Elise: ja!

Unni: det er ikke sikkert alle tenker at de gjør det ... på en måte, og det er ikke sikkert alle gjør det heller... men eh...jeg tenker at det er en fin ting da.

Disse sitatene illustrerer kjernen av kjærlighetsdiskusjonen i barnevernet og kan belyses ut ifra de feministiske perspektivene på omsorg som problematiserer det å forankre forståelsen av omsorg i det som tradisjonelt har vært oppfattet som kvinnelige og moderlige dyder (ref. Olsvold et al., 2016, s.18). Elise og Unni sier at de tenker på jobben sin som å vise kjærlighet

og at det i utgangspunktet er positivt, mens Erik og Thorbjørn er mer skeptiske til å trekke inn begreper som de mener tilhører privatlivet og er forbeholdt eget familieliv. De gir uttrykk for en omsorgsforståelse som i større grad er forankret i profesjonalitet, kompetanse og plikt slik Neumann og Gundersen (2016, s. 157) argumenterer for. Ønsket om å verne om eget privatliv og skille tydelig mellom private omsorgsrelasjoner og omsorg i jobbsammenheng kan forstås ut ifra Hochschilds (Hochschild, 2012, s. 7) begrep «emosjonelt arbeid», hvor Erik og Thorbjørn gir uttrykk for at de ikke er villige til involvere eget følelsesliv i like stor grad som Elise og Unni. Både Thorbjørn og Erik gir riktignok uttrykk for at følelser er en viktig del av jobben, men de uttrykker tydelig skepsis mot å la følelsene styre for mye av jobben man gjør.

Aurora og Susanne som fortsatt bor på institusjonen sier at de ikke har en forventning om kjærlighet i relasjonene på institusjonen, og at dette heller ikke er spesielt viktig. I den videre samtalen gir de uttrykk for at det går et viktig skille mellom relasjonene på institusjonen og «private» omsorgsrelasjoner. På spørsmål om de opplever at de ansatte viser kjærlighet svarer de:

Aurora: eeeeh...

Susanne:...innimellom.

Aurora:...nei.

I: Er det viktig for dere?

Aurora: nei

Susanne: neeei, ikke med de.

I: Hvem er det viktig med da?

U3:...mm, venner

U4: ja...familie.

Det å åpne seg opp for nærhet og kjærlighet i relasjonene på institusjonen er et tema som går igjen i samtalene med ungdommene som tidligere bodde på institusjon, og både Astrid, Sigrid og Selena beskriver det som en krevende prosess. Sigrid setter ord på det slik:

det var et helvete!... uten like!... jeg hadde jo vært igjennom så mye...jævlig...jeg stolte jo ikke på en jævla sjel...

Med disse beskrivelsene i bakhodet er det kanskje ikke så rart at Aurora og Susanne toner ned betydningen av nærhet og kjærlighet i relasjonene til de ansatte. De bor fortsatt på institusjonen og er i samme alder som det Sigrid var når hun ser tilbake på utfordringene med å åpne seg i relasjonene til de ansatte. Med utgangspunkt i Allardts (1975, s. 30) poeng om

symmetri i kjærlighetsrelasjoner og Ahrnes (2021, s. 20) betoning av gjensidighet som grunnlag for varige sosiale bånd kan man også trekke frem tidsaspektet. Når Astrid, Sigrid og Selena tenker tilbake på tiden på institusjonen og relasjonene de fikk til de ansatte, snakker de med utgangspunkt i relasjoner som de har opprettholdt i ettertid, og som dermed er mer symmetriske nå enn de var da de bodde på institusjonen. De viser også hvordan det å opprettholde kontakten understreker at relasjonene er preget av kjærlighet og gjensidighet:

Astrid: også bodde jeg der i nesten fire år, så det var litt sånn rart at jeg bare skulle flytte til andre siden av Norge og aldri snakke med dem igjen... så jeg snakker jo fortsatt veldig mye med mange av dem...

I: hvor mange er det snakk om som du har den type relasjon til nå da?

Astrid :eeehh...mhm... fire, fem tror jeg... noen bedre relasjon enn andre da... det er jo noen av de... jeg feira jo for eksempel jul med Åse... også skal jeg jo ned å besøke Kari...

ja, altså det er veldig mange som er... veldig, jeg har jo kontakt med veldig mange, jeg drar jo fortsatt og møter de, og nå er det som at vi er venner på en måte, før så bodde jeg der, og de skulle passe på, men nå er de mer som venner...men, det er jo selvfølgelig folk som...som er der bare fordi de har den jobben...det er jo med alle ikke sant, at noen gjør jo den jobben bare fordi... det er en jobb å gjøre, det er ikke noe at det kommer faktisk...fra inni deg da, den omsorgen (Selena)

Med utgangspunkt i Ahrnes (2021, s. 16) poeng om at sosiale bånd i det moderne samfunn er avhengig av fleksibilitet, kan man her forstå Astrid og Selenas uttalelser som uttrykk for at båndene de knyttet til de ansatte på institusjonen fortsatt eksisterer, men har inntatt en ny form. Båndene må kunne løsnes, men med en forventning om at de fortsatt er til stede.

Blant de ansatte er det litt ulike syn på det å ha kontakt med ungdommene utenom jobbsammenheng. Alle fire er klare på at man ikke skal ha kontakt med ungdommene utenom arbeidstida mens de bor på institusjonen, men skiller seg litt fra hverandre i synet på å ha kontakt med ungdommene når de har flyttet ut fra institusjonen:

Thorbjørn: jeg er enig i det [at man kan ha en viss kontakt etter at ungdommene har flytta ut]... jeg har hatt sporadisk kontakt med en av de som flytta ut herfra på meldinger liksom...og han ønska jo det...ja...vi har ikke møttes eller sånn ting, så det er...kunne sikkert gjort det, men eh...det er ikke no, jeg synes ikke vi skal gjøre det egentlig...

Erik: nei, jeg er også litt skeptisk til det, selv om du har kanskje litt lyst noen ganger, så...blir det egentlig ikke sånn som du tenker det uansett tror jeg, altså det er jo...

Thorbjørn: altså vi er jo på jobb da! De er jo, vi har jo jobba med de...vi har gitt de trygghet mens de er her og omsorg og det dem trengte når dem bodde her, forhåpentligvis...også kommer det nye ungdom som vi skal jobbe med...det er på en måte jobben vår

Thorbjørn og Erik er relativt skeptiske til å opprettholde kontakt med ungdommene etter at de er ferdige på institusjonen, og Erik trekker blant annet frem risikoen ved å havne i situasjoner hvor man gir løfter som man ikke er i stand til å holde. Unni og Elise har et noe mer positivt

syn på å opprettholde kontakt med ungdommene, og Unni som har jobbet lenger på institusjon enn Elise har slike relasjoner til flere ungdommer som har bodd på institusjonen:

U: det er jo i utgangspunktet at de har ønska det sjøl, og at det er kanskje de man har vært nærmest da...at det har vært mest naturlig...også er det jo på en måte etter deres ønske og...noen har jo bodd i nærområdet hvor det er mer naturlig, andre...har man hatt mange år med her da, som gjør at...ja, og de har ønska det sjøl...og da har det liksom, ja...blitt sånn, tatt en kaffe eller...snakka på meldinger eller ja...

I: ja, for det virker jo som en litt sårbar greie for ungdom som har bodd her lenge også skal de ut for seg sjøl

U: mhm, også har du ingen...liksom...jeg tenker jo at for dem sin del så er det kanskje det tryggeste de noen gang har hatt, kanskje de eneste de har å ringe hvis det er et eller annet...

Astrid, Sigrid og Selena har det til felles at de bodde mange år på institusjonen og at gikk fra institusjonen til å klare seg selv. Det er også disse tre som trekker frem betydningen av å ha opprettholdt relasjonen til noen av de ansatte i ettertid. Det er verdt å merke seg at disse tre også trekker frem betydningen av å ha møtt ansatte som har tillatt seg å være litt mer personlige i tiden hvor de bodde på institusjonen, og at dette har bidratt til å forme relasjonene til de ansatte:

mhm! Bente har jo tatt meg med hjem...til seg. Jeg har jo sovnet hos Bente, eh det var en veldig spesiell situasjon...vel og merke...mh...hu var veldig åpen for meg...både som privatperson og som ansatt i Bufetat...ehm...men allikavel veldig privat...sånn at ho ikke utga unga sine eller mannen sin...noe som jeg syntes var veldig viktig sjøl (Sigrid)

(...)de har en veldig stor påvirkning på oss, fordi de...blir på en måte forbildene våres...og når jeg bodde der, så hvis noen liksom viste meg leiligheten sin ikke sant, jeg var jo ofte innom huset til Hege, selv om det ikke var lov, men det var sånn «det går bra, vi drar», det var sånn at når jeg dro dit, så jeg følte at «en dag skal jeg også ha hus, en dag skal jeg også ha sånn»...de blir jo på en måte forbildene våres, og hvis de ikke...forteller hvordan de egentlig er, hvordan person de egentlig er, i stedet for å bare tenke at «jeg er en robot som skal jobbe her liksom», så blir ikke det noe forbilde...(Selena)

De ansatte gir uttrykk for at det er en klar felles forståelse for at man ikke skal ha med seg ungdommene hjem til seg selv og sine egne familier, men at dette er regler som har blitt innskjerpet i nyere tid, og at det tidligere var mer aksept for dette. Unni forteller om bekjente som jobber på privatdrevet omsorgsinstitusjon hvor det å ha med seg ungdommer hjem er akseptert praksis, og forklarer dette som kulturforskjeller mellom de ulike institusjonene.

Thorbjørn og Erik setter ord på hvorfor en slik praksis kan være problematisk:

Thorbjørn: det var nok mere før i tida så var det, litt mere...greit på en måte, men det er regler på det, vi skal jo ikke blir venner med de på facebook og snap og sånn heller...

E: så er det jo urimelig i forhold til andre ungdommene ikke sant, for det er ikke alle du tar med deg hjem, så det er jo et godt argument...nei, jeg synes det er litt...nei, jeg veit ikke, for meg så er det viktig å kunne gå ut av døra her også ikke tenke så mye jobb, ikke sant, det tror jeg er veldig viktig for å kunne

klare å stå i den jobben her og, hvis du på en måte har veldig sånn tett og nær type relasjon da, hvor du går rundt og er mye bekymra og sånn, så tror jeg ikke du holder ut så lenge i den jobben her...og det er mange ungdommer òg ikke sant, det er mange ungdommer!

4.4 Utvikling og målsettinger

Det er gjennomgående i samtalene med både de ansatte og ungdommene at en viktig målsetting i hverdagen er at ungdommene som bor på institusjonen skal følge skole- og utdanningsløp så godt det lar seg gjøre. Flere av ungdommene forteller om utfordringer med dette, og det de oppfatter som et visst press for å fullføre skoleløpet. Astrid forteller om to svært ulike erfaringer fra de to avdelingene hun bodde på under oppholdet på Bymarka:

[om Trolla] ja, du må gjøre det liksom, du må dra...så var det, ja nå sliter jeg med det jeg sliter med da, så det var jo andre dager var det ikke så lett å komme seg ut av senga liksom, så da var det jo noe med det ikke sant å hvert femte minutt komme å banke på døra og være sånn «du må komme deg på skolen» liksom...eh... også på Lian igjen så, heh, er det jo en helt annen opplevelse! For det var ikke det at de ikke liksom maste da om at jeg måtte på skolen, men det var mer det at det var liksom mer et sånt lite forsiktig dytt da, fra sidelinja... eh, en fin oppfordring nærmest egentlig...for da var det mer sånn at «det er viktig at du drar på skolen, men vi skjønner hvis det er vanskelig. Si ifra liksom, isteden, også respekterer vi det, og snakker om det» på en måte (Astrid)

Astrid kobler de ulike opplevelsene hun hadde av presset om å komme seg på skolen til hvordan de to ulike avdelingene var organisert. Det er gjennomgående i hennes beskrivelser at hun oppfattet Trolla som mer regelstyrt og firkanta, og forteller at skolevegring der gjerne kunne møtes med tap av goder, for eksempel ved at hun ikke fikk gjøre andre ting hun hadde planlagt senere på dagen dersom hun ikke kom seg på skolen. Hun beskriver en helt annen tilnærming på Lian hvor hun gir uttrykk for at det var mer tilpasning, mindre bruk av negative konsekvenser og større forståelse for hennes utfordringer. I vurderingen av disse ulike tilnærmingene poengterer Astrid at det å være borte fra skolen ikke var noe hun egentlig ønsket og at hun derfor likte tilnærmingen hun ble møtt med på Lian bedre:

Astrid: jeg tror den ene tingen alle ungdommer som bor på institusjon har til felles er jo det at de har lyst til å være liksom... normale ungdommer, og en del av det å være normal ungdom er jo å gå på skole, ikke sant, det er jo ikke... alle har jo lyst til å gå skole og få liksom en utdanning og sånt da...

I:ja, så det er ikke nødvendigvis en god følelse hvis man ikke kommer seg på skolen?

Astrid:neeei, også handler det jo nittni prosent av tida om noen underliggende grunner på en måte... eh, så jeg synes jo på en måte at det å bli straffa for... å ha utfordringer da i hverdagen, er en så dårlig taktikk på en måte...

Astrids refleksjoner her kan forstås med utgangspunkt i Allardts velferdsbegrep på flere måter. For det første kan ønsket om å gå på skole og etter hvert få seg en utdanning forstås som et uttrykk for «å ha»-dimensjonen (Allardt, 1975, s. 27) hvor det å gjennomføre et utdanningsløp knyttes til det å få dekket sine materielle behov i fremtiden. Viktigere der å da er kanskje det å ha symmetriske vennsksapsrelasjoner som bidrar til at man kjenner på det

sosiale fellesskapet til jevnaldrende – en del av Allardts (1975, s. 30) «å elske»-dimensjon. Ønsket om å være «normal» som Astrid gir uttrykk for her kommer frem i flere av intervjuene, og spesielt Kjartan trekker frem at han ikke ønsket at skolekameratene skulle vite at han bodde på institusjon. I tillegg kan det å komme seg gjennom skoleløpet knyttes til Allardts (1975, s. 33) «å være»-dimensjon som handler om ungdommenes mulighet for selvrealisering og utvikling på sikt.

I samtalene med de ansatte er denne tematikken sentral, og med utgangspunkt i de «prognosene» ungdommene i barnevernet har for livet etter institusjonsoppholdet reflekterer de rundt hvordan arbeidet på institusjonen i størst mulig grad kan bidra til å bedre ungdommenes livssjanser:

alt vi driver med er jo forsøk på å rette opp i de tingene de ikke har fått med seg da, ikke sant, så...alt her er jo egentlig forberedelse til å...klare seg (Erik)

På spørsmål om hva som skiller de ungdommene som klarer seg bra i livet etter institusjonsoppholdet og de som ikke gjør det trekker Erik og Thorbjørn frem at det til en viss grad er snakk om hvilke forutsetninger ungdommene har i utgangspunktet:

Erik: De har en sånn iboende greie, de da, ikke sant

Thorbjørn: jaa, det er ressurser, de har ressurser

Erik: de har noen iboende ressurser som gjør at de faktisk klarer det...de aller svakeste...jeg har ikke erfaring med at de faktisk klarer det as, spesielt hvis det er mye rus og sånn, de går det ofte veldig dårlig med...

Thorbjørn: det er forutsetningene dem kommer med også, ikke sant, hva har dem opplevd tidligere i livet. Det er vel noe forskning på det at, sånn som moral og etikk og konsekvenstenkning og sånt det, det...hvis det har vært mangelvare opp til de er 12 år, så er det veldig lite man kan få gjort med det etterpå...så er liksom, den delen av hjernen er ferdig utvikla rundt der, så hvis ikke man har opplevd kjærlighet, empati og sånn så...er det veldig vanskelig å utvikle det seinere...så desto eldre dem er når dem kommer hit, og desto tyngre historie dem har, desto vanskeligere er det...

Selv om Erik og Thorbjørn her gir uttrykk for at de i noen tilfeller opplever det som at tiden på institusjonen i liten grad bidrar til å bedre utgangspunktet for de aller mest sårbare ungdommene, så er de ansatte også tydelige på at det i mange tilfeller legges et uvurderlig grunnlag for at ungdommene skal kunne klare seg selv i etterkant, og at det i mange tilfeller handler om å stå i utfordrende relasjoner over lang tid. De ansatte gir på dette punktet uttrykk for en forståelse av omsorg som kan knyttes til det Jan Storø (2016, s. 173) beskriver som et *myndiggjøringsperspektiv* med fokus på omsorgens sosiale funksjon: Arbeidet på institusjonen handler om å ruste ungdommene til å klare seg selv i livet etter institusjonsoppholdet. Elise og Unni forteller om en ungdom som bodde på institusjonen i

mange år etter flere mislykkede opphold i fosterhjem, og som etter lang tid fikk en positiv utvikling på institusjonen:

Unni: hun hadde vært i 3-4 fosterhjem fra før av, det er ingen som holder ut... i lengden fordi det blir for tett, ikke sant... også... er det tøft den perioden, eller ungdommen kjenner på at det... det buttrer imot, men allikevel så var det de som stod der, når alt kommer til alt liksom... «de gav meg ikke opp»... hvis man ser det sjøl, jeg tipper jo de fleste klarer å se det på en eller annen måte i ettertid... så tenker jeg at det kan være viktig....

Elise: absolutt!

Unni: ja... «jeg blei ikke sendt videre»

I lys av Esping-Andersens (2002, s. 66-67) argument om en sosial investeringsstrategi som tar sikte på utjevne forskjeller i ung alder ser man her et eksempel på en suksesshistorie hvor ungdommen det er snakk om har kommet seg fra en barndom med vanskelige forutsetninger til nå å være i gang med universitetsutdanning. Unni argumenterer sterkt, i tråd med Esping-Andersen, for å bruke mer økonomiske ressurser på ungdommene og kritiserer det hun mener er dårlige prioriteringer og for lite fokus på ettervernsordninger i det norske barnevernet:

nå er jo hybelplasseringer, på institusjon, kuttet ned på... på grunn av at det er for dyrt... også er det kommunene som skal ha oppfølging med, punktoppfølgning da stort sett, hvor de kanskje kommer innom, hjelper til å handle... ikke sant, det ikke noe dag-, det kan jo være daglig, men... tenker jo at det går på ressurs- og pengebruk... det burde vært... flere hybelplasseringer som vi hadde her før (...) man ser nok ikke den langtidsvirkningen det kan ha, og det er mange av de ungdommene som jeg har snakket med i ettertid som, de husker Skistua som at det satt grunnlaget for, ja det å kunne lære seg økonomi ikke sant, man går på butikken med kalkulator, ikke sant, du har 500 kroner å handle for... det skal vare hele uka, du må tenke på at du skal ha middag, du skal ha lunsj, du skal ha frokost, ikke sant... du kanke bare kjøpe deg en hamburger på, på macern, og en nuddel så har du mat for hele uka liksom...(Unni)

Som Unni peker på her er det flere av ungdommene som trekker frem det å bo på institusjonens hybelavdeling som avgjørende for at de taklet overgangen til voksenlivet.

Sigrid forteller om forventningene man møtes med når man bor på hybelavdelinga:

på Skistua så er det mere, du skal jobbe på og... lære å håndtere livet utenfor institusjonen på egen hånd... du lærer å betale regningene dine, handle, budsjett... eh, du må jo også ha en aktivitetsplikt her da som enten skole, jobb... eh... og det er egentlig den store forskjellen da, veldig stor forskjell... du må jo gå på skole eller jobbe når du bor på Trolla også... men det er ikke så fokus på det på Trolla som det er på Skistua (Sigrid)

I tillegg til de praktiske ferdighetene og kunnskapene som refereres til her kommer det også tydelig frem i samtalene med Astrid, Sigrid og Selena at de gjennom oppholdet på institusjonen utviklet personlige egenskaper og tilegnet seg viktige verktøy som de har tatt med seg videre i livet etter institusjonen. Alle tre forteller om viktigheten av å åpne seg opp for kjærlighet og omsorg. I tillegg gir alle tre uttrykk for at de gjennom perioden på institusjonen har fått en større forståelse og aksept for andre mennesker, og knytter dette til at de har møtt så mange ulike ungdommer og ansatte i tiden på institusjonen:

jeg føler at jeg aksepterer mennesker mye mer...med tanke på å bo med så mange, så har det på en måte også vært bra med tanke på videre i livet...for nå vet jeg faktisk at, det kan finnes så mange...personer, som har så mange ulike personligheter...fordi før så var det sånn at...jeg tenkte «jeg er sånn, og da skal alle andre være sånn», ikke sant, men det er jo ikke det...vi var jo så forskjellige (Selena)

det har jeg lært meg, å være veldig tålmodig... og veldig imøtekommende... og ikke være så kjapp til å dømme... fordi... jeg har sett så mange forskjellig type ungdommer og ansatte... og har liksom blitt... overraska flere ganger da, fordi du tenker at «denne personen skal være sånn og sånn og sånn», også er de det stikk motsatte liksom (Astrid)

Poenget om personlig utvikling er sentralt både i ungdommenes og de ansattes refleksjoner. Det er også verdt å merke seg at personlige egenskaper som evnen til å knytte bånd til andre mennesker, fremme egne behov eller være i stand til å be om hjelp når man trenger det er langt mindre målbare enn klassiske indikatorer som utdanningsnivå eller sysselsetting, men de er kanskje vel så viktige for å forstå institusjonens betydning i ungdommens liv. Dette poenget spissformuleres av Erik når han snakker om hvilke målsettinger man jobber ut ifra i møte med de ulike ungdommene som bor på institusjonen:

og hva er målet, ikke sant, målet kan være å få dem til å bli hyggelige NAV-klienter, ikke sant, og få en meningsfull...eh, type jobb gjennom NAV, ikke sant, det er mye...og noen er jo, det er jo ei som driver og studerer oppi Trondheim til å bli ingeniør...så det er, ja...(Erik)

Det er et interessant spørsmål hvor man skal legge lista for hva som skal oppfattes som «vellykkethet». På spørsmål om hvilke planer de har for fremtiden illustreres dette poenget av Aurora og Susanne:

I: har dere noe sånn...litt sånn drømmer, hva dere håper å få ut av fremtida, og livet?

Aurora:...nææ, overleve da!

Susanne: ja...overleve

Det er ikke først og fremst suksess innen utdanning og yrkesliv som trekkes frem av de andre ungdommene heller. Tvert imot trekker både Sigrid, Selena og Kjartan frem det å ha gode og trygge relasjoner i livet som en målestokk på det å være vellykka i livet:

jeg føler at mennesker kan gjøre deg veldig lykkelig, og penger har på en måte aldri vært en viktig del av livet mitt...faren min er veldig, veldig rik, men jeg kunne ikke tenke på pengene hans...penger gjør meg minst lykkelig, selv om alle vil ha penger, og det vil jeg også, men jeg føler ikke at...penger burde vært en grunn for at du skal være lykkelig...så...jeg føler egentlig relasjoner, mennesker, og...ting du er fornøyd med da (Selena)

Ungdommenes svar på dette spørsmålet kan i stor grad kobles til Allardts (1975, s. 30) velferdsdimensjon «å elske». Også materiell trygghet (Allardt, 1975, s. 27) i form av for eksempel arbeid og bolig trekkes frem av ungdommene som viktige indikatorer på det å være vellykka. Kjartan gir i tillegg tydelig uttrykk for at det er viktig å «prøve å nå sitt fulle potensial da...prøve å liksom...sette et mål, prøve å gå for det», og er dermed den av

ungdommene som i størst grad gir uttrykk for en forståelse av vellykkethet som kan kobles til Allardts (1975, s. 33) tanker om selvrealisering som en viktig velferdsindikator.

4.5 Institusjonsidentitet

Flere av ungdommene jeg snakket med var på ulike måter innom spørsmålet om identifisering og ga uttrykk for en følelse av stigma eller skam knyttet til det å bo på institusjon. Alle ungdommene ga på en eller annen måte uttrykk for en bevissthet rundt at det å bo på institusjon skiller seg fra normalen i aldersgruppa, noe som blant annet blir svært synlig når man har med seg venner hjem til institusjonen. Et eksempel som går igjen blant ungdommene er regelen om at man ikke kan ha besøk på rommet når man bor på omsorgsavdelingen Trolle, en regel som kan sies å utgjøre en viktig forskjell mellom institusjonslivet og en «vanlig» ungdomstilværelse. På spørsmål om hvordan hun syntes det var å ta med venner hjem til institusjonen sier Amanda:

mmm...det var irriterende, for vi fikk ikke lov å ta dem med opp på rommet vårt (Amanda)

Både Astrid og Kjartan setter ord på følelser de har kjent på knyttet til det å skille seg ut fra andre ungdommer. Selv om Astrid forteller at hun var ganske åpen om at hun bodde på institusjon så beskriver hun det også som at hun syntes det var litt flaut, og hun sier at hun ikke hadde besøk så ofte på institusjonen, men heller dro til venner. Kjartan er den som i størst grad gir uttrykk for en skamfølelse forbundet med oppholdet på institusjonen, og han forteller at han ikke ønsket at folk skulle vite at han ikke bodde hjemme. På spørsmål om hvorfor han opplevde det sånn svarer han:

Kjartan: det er vel bare fordi det var...litt annerledes...fra alle de andre da...og, da jeg, det var jo ny skole og sånt, da jeg flytta dit...og jeg tenkte sånn at, på en måte...sånn, det høres jo litt dramatisk ut når jeg tenker tilbake, heh, men jeg tenkte liksom at det ble enklere å bli kjent med nye folk hvis jeg bare...liksom sier at jeg bor...med moren min, her...så, bare ikke nevne noe om...at jeg bor, bodde på ungdomshjem da...sånn, det dukker jo ikke opp i en samtale med mindre jeg sier det liksom...

I: også er jo problemet med en gang man skal begynne å ha med seg folk hjem eller, sånn ting da, hehe

Kjartan :ja, hehe, det ble, heh...det ble mest besøk hos andre, ikke hjemme hos meg, så...ja...men det, jeg merker jo nå at jeg kunne jo bare vært ærlig, liksom...og det hadde jo sikker vært mer enkelt å bare...si det, til venner...de hadde jo skjont det, liksom...men jeg var litt sånn, også følte jeg veldig selv at, liksom...jeg tror på det punktet...så var jeg litt sånn...jeg følte meg litt nede fordi jeg flytta dit da, jeg tror jeg skyldte litt på meg selv for mye av det liksom, så da tenkte jeg litt sånn «det her er liksom ikke hvor jeg vil være, jeg vil prøve å bare...liksom...bevege meg litt videre da»

Kjartans refleksjoner her kan forstås ut ifra Goffmans (1968) teorier om stigma, som oppstår når det eksisterer et skille mellom hvordan man føler man burde være og hvordan man er. Ettersom at grunnlaget for stigmaet ikke var synlig for andre ble det viktig for Kjartan å opprettholde kontrollen over hvem som kjente til bosituasjonen hans, for å kunne styre

inntrykkene klassekameratene på den nye skolen fikk av ham. Som tidligere nevnt beskriver han også at de ansatte han fikk best kontakt med, nettopp var de han følte at anerkjente hans opplevelse av ikke å høre til på institusjonen. Selena gir uttrykk for noe av det samme:

at jeg hadde jo egentlig ingen grunn til å bo på institusjon...jeg var liksom en...familiejente liksom...jeg kunne bodd i egen familie, men...altså det var jo det jeg hadde ønsket og sånn før jeg flytta dit, men det gikk ikke min vei liksom (Selena)

Både Goffmans stigma-teori og Scheffs idéer om skam som den fremste sosiale følelsen er relevante for å forstå Astrid, Selena og Kjartans tanker om det å bo på institusjon. Det er spesielt tydelig at Kjartan opplevde det som at bosituasjonen hans utgjorde en trussel mot etableringen av sosiale bånd i skolemiljøet, slik Scheff (2000, s. 96-97) poengterer. Det er også interessant at Kjartan sier han «skyldte litt på seg selv» for at han var havnet på institusjonen. Dette er noe som dukker opp i samtalen med Aurora og Susanne også. I avslutningen av intervjuet spurte jeg om de kunne trekke frem én ting de ville ha sagt om det å bo på institusjon, til noen som ikke hadde erfaring med det:

Susanne: Aldri få deg selv på institusjon, eller i barnevernet!

Aurora:...mhm, det er dumt!

I: Hvorfor ikke?

Aurora:...eh, altså...

Susanne:... det ødelegger...rett og slett.

I: Hva er det det ødelegger?

Susanne: livet

begge ler

I: meen, føler du at du har fått deg selv på institusjon?

Susanne: mm, både og...

Aurora: deet...var vel ikke bare vår... skyld

Susanne: nei...

I lys av Meads (2013) tanker om selvet og den generaliserte andre er det interessant å se på hvordan ungdommene snakker om seg selv og andre ungdommer som bor på institusjon. Spesielt gir Kjartan og Selena uttrykk for at de distanserer seg litt fra typiske «institusjonsungdommer», og Selena sier for eksempel at hun «egentlig ikke hadde noen grunn til å være på institusjon». På oppfølgingsspørsmål om hva hun tenker er de vanligste grunnene til å være på institusjon svarer hun:

Nei, altså... jeg ble jo venn med veldig mange og de hadde jo veldig mange grunner... det å stikke hjemmefra og ruse seg, eller... prøve å slå noen eller, drepe noen eller, sånne type ting da, jeg var jo liksom ikke sånn... jeg var jo ikke en ille person liksom... selv om jeg kan bli sur, eller, men det er jo ikke sånn at jeg går å kutter meg selv liksom, jeg elsker meg selv, hehehe, jeg gjør ikke sånne ting, så... ja, det er litt forskjell på mennesker, jeg bodde jo med folk som faktisk... liksom satt der og trengte oppmerksomhet hele tiden, fordi de kutta seg selv og sånt, og det synes jeg er sånn skikkelig barnslig da at, det... ting blir jo ikke bedre av å kutte seg selv, eller... gå eller å drepe noen, eller ha sånne tanker, det gjør jo ingenting bedre (Selena)

Med utgangspunkt i Mead (2013, s. 158) kan man tolke dette sitatet som at Selena her snakker ut ifra en allmenn oppfattelse om av hva slags ungdommer som bor på institusjon, og posisjonerer seg selv i forhold til en slik oppfattelse. Både Selena, Astrid og Sigrid som bodde lenge på institusjonen kan imidlertid også sies å ha internalisert institusjonsoppholdet i sine selv-oppfattelser da de, som nevnt tidligere, trekker frem personlige egenskaper de har utviklet gjennom tiden på institusjonen som noe unikt.

4.6 Utdanning og omsorg

Et siste tema som utpekte seg som relevant i samtale med ungdommene var spørsmålet om utdanning og formelle krav for å kunne bli ansatt på barnevernsinstitusjon. Blant ungdommene som trakk frem spørsmålet om utdanning i samtalene var den gjengse oppfatningen at det var liten sammenheng mellom de ansattes utdanningsnivå og deres evne til å vise god omsorg, og de var kritiske til at kravene om utdanning er i ferd med å bli strengere for å få jobbe på institusjon. Astrid tok opp dette i slutten av intervjuet, på spørsmål om det var andre ting hun anså som viktig å få sagt:

også synes jeg jo en av de tingene som har vært mye diskusjon om mens jeg bodde der, har vært det med at man går bort fra det å ikke være ferdigutdanna... og det synes jeg er synd på så mange måter (...) jeg føler ikke at du lærer så mye av... eller du lærer jo på en måte regler og lovverk og forskning og psykologi og sånt når du går høyere utdanning, men du lærer aldri den kommunikasjonen med... ungdommene... og jeg føler det er at ganske stort skille, for det er ofte de som har hatt mest utdanning.. hehe, som også er de de mest firkanta, og som også har vært mest lukka fra å vise omsorg...(Astrid)

Selena er inne på den samme tematikken, og penser samtalen inn på en konkret ansatt som hun mener illustrerer poenget om at utdanning ikke er nøkkelen til god omsorg:

jeg føler at... det er mange voksne som jobber etter en bok på en måte... der de... lærer, hvordan skal du behandle folk liksom når de er sure, hvordan skal du... jeg føler at det burde heller gå ut fra... inne dem på en måte, at du skal ikke tenke «å nei! I den boka der så leste jeg sånn og da må jeg gjøre sånn»... og det er jo en voksen som jobber der, hun har jo vært fostermor i mange, mange år, og... hun blir likt av alle (Selena)

Et interessant funn i samtalene med ungdommene var at tre av dem, på spørsmål om de kunne beskrive hva som kjennetegnet dyktige ansatte, trakk frem samme person. Hege, som Selena snakker om i sitatet over har ifølge ungdommene ikke noen formell utdanning i barnevern, men har jobbet mye som vikar på institusjonen og har ifølge ungdommene en unik evne til å

vise omsorg. Når de snakker om Hege beskriver de, i tråd med de mer generelle betraktningene av hva som kjennetegner de dyktigste ansatte, en varm og sosialt intelligent person med evne til å se og møte den enkelte ungdommen. Dette kan forstås i lys av Jan Storøs betraktninger om omsorg som handlingsbegrep, og da spesifikt begrepet *miljøarbeid* (i motsetning til miljøterapi) hvor omsorg forstås som en «holistisk aktivitetsform hvor miljøarbeideren interesserer seg for alle sider av barnet og barnets situasjon» (Storø, 2016, s. 181). Ungdommene gir uttrykk for at de setter mer pris på denne formen for omsorg fremfor den mer behandlingsorienterte tilnærmingen som Storø knytter til begrepet *miljøterapi*. I forbindelse med Storøs betraktninger om skillet mellom alminnelig og spesifikk omsorg er det også verdt å merke seg det arbeidet som gjøres på institusjonen for å mobilisere de omsorgsressursene ungdommene har i egne familier. Dette trekkes frem som viktig av Sigrid:

Bymarka oppfordra jo også til at jeg skulle ha litt kontakt med familien min når jeg var klar for det...så dem bistod jo der (Sigrid)

Ettersom at utdannings-tematikken engasjerte flere av ungdommene, ble det gjort til et tema også i samtale med de ansatte, som viste seg å i stor grad dele ungdommenes oppfatninger. De ble bedt om å ta stilling til påstanden om at kravene til utdanning burde vært mindre strenge for å jobbe på barnevernsinstitusjon. Erik og Thorbjørn er tydelige på at kravene til utdanning burde vært mindre strenge:

personlig egnethet har så mye å si i det yrket her da, hvis du snakker om relasjon og de tinga der...så jeg ser gang på gang at personlig egnethet har veldig mye å si, også har selvfølgelig utdanning mye å si òg...så en god blanding da, hvis du får inn en vikar som bare wow! Jøss, ikke sant, så får ikke vedkommende jobb fordi, hehe...ikke har gått tre år på høyskole, eller kanskje vært i arbeidslivet, et helt annet yrke eller...nei, jeg synes det er meningsløst egentlig, jeg synes det er litt rart...jeg synes det er veldig rart, det er mange folk her som ikke har utdanning som gjør en bedre jobb enn... (Erik)

jeg har møtt veldig mange gode folk, som er helt rå med ungdommen, som ikke har utdanning...(Thorbjørn)

Elise og Unni deler Erik og Thorbjørns oppfatning og sier også at de har sett mange dyktige ansatte uten den formelle utdanninga på plass, men legger også vekt på at det handler om blanding av utdanning og personlig egnethet. På spørsmål om hvilke egenskaper de tenker på som viktige når det gjelder personlig egnethet trekker de ansatte frem evnen til relasjonsbygging, blick for andre mennesker og humor. Det synes å være en felles oppfatning blant de ansatte at de viktigste egenskapene i yrket er vanskelige å lese seg til, men er noe man til en viss grad må ha iboende i tillegg til den formelle utdanninga. Tidligere i intervjuet er Thorbjørn inne på noe av dette når han snakker om hva som er viktig i tilnærmingen til ungdommene:

det er å være gode rollemodeller...og vise at «sånn lever vi», og gi dem på en måte...fortelle litt om hvordan det er å leve et helt normalt liv da...og prøve å veilede dem til at sånn må dem gjøre da og, det er lurt for deg og...det er jo vi...ja bruke seg sjæl, og håpe og satse på at noe går inn en eller annen vei...og at de kan tenke ti år frem i tid at «jeg gjør det på den måten, for Thorbjørn sa det den gangen at det var lurt», det hadde vært gøy å visst om dem faktisk tenker det en eller annen gang. (Thorbjørn)

Også dette kan i stor grad kobles til den brede og normalitetsorienterte tilnærmingen som knyttes til begrepet miljøarbeid i Storøs diskusjon om omsorg som handlingsbegrep. Thorbjørn uttrykker her i stor grad en forståelse av omsorg som sammenfaller med ungdommenes refleksjoner om hva som ligger i god omsorg.

5. Diskusjon

I denne delen av oppgaven vil jeg diskutere oppgavens overordnede problemstilling om hvilke forståelser av omsorg som ungdommene og de ansatte på barnevernsinstitusjonen gir uttrykk for. Kapittelet er strukturert ut ifra de to underproblemstillingene som ble presentert i innledningen. I første del av kapittelet vil jeg diskutere hva som kjennetegner institusjonsomsorg og hva som skiller institusjonens omsorgsrelasjoner fra private omsorgsrelasjoner, med vekt på den spenningen mellom nærhet og profesjonalitet som kjennetegner institusjonsomsorgen. I andre del av kapittelet vil jeg diskutere hvordan omsorgsrelasjonene på institusjonen former ungdommenes utvikling i tiden de bor på institusjonen og legger grunnlaget for livsmestring i livet etter institusjonsoppholdet. Sentralt i denne delen av diskusjonen er også spørsmålet om identifisering, samt hvordan man definerer suksess i livet.

5.1 Institusjonsomsorg

Göran Ahrne (2020, s. 19-21) viser til tre former for kommunikasjon som bidrar til å forme og opprettholde sosiale bånd: institusjonell kommunikasjon, avgjørelser og gjensidighet. En generell beskrivelse av omsorgsrelasjonene mellom ungdommer og ansatte på barnevernsinstitusjon aktualiserer alle disse tre formene, hvor særlig spennet mellom institusjonell kommunikasjon og gjensidighet er interessant. Det er åpenbart at de ansattes handlingsrom formes av de lovene og retningslinjene som ligger i institusjonens forventninger til sine ansatte samt de profesjonsetiske kravene til miljøterapeuter, barnevernspedagoger og andre yrkesgrupper som jobber innenfor barnevernet. Slike regulerende krefter, som for eksempel kommer til uttrykk igjennom ordensregler på institusjonen eller plansjer på veggene om hvordan man skal håndtere en ungdom som utagerer bidrar til å opprettholde profesjonelle standarder og er ment å gi en trygghet både for ungdommer og ansatte. Som Ahrne (2020, s. 19) sier er den institusjonelle kommunikasjonen kjennetegnet av at den har høy legitimitet og ofte oppleves som «tatt-for-gitt-heter» av partene som tar del i kommunikasjonsmønstrene. Et sentralt funn i denne oppgaven er at ungdommene responderer negativt på ansatte som de oppfatter som «for A4», altså at de oppleves som for rutinepregede og regelorienterte i sin tilnærming til omsorgsrelasjonene. En motvekt til den institusjonelle kommunikasjonen finnes i kommunikasjonsformen gjensidighet, som kjennetegnes av den implisitte forventningen om gjengjeldelse i sosiale relasjoner, for eksempel i form av at man skifter på hvem som tar initiativ til å møtes. De ungdommene som hadde vært lenge på institusjonen (Astrid, Sigrid og

Selena) beskrev gjensidighet som et sentralt kjennetegn på de gode relasjonene de hadde fått til ansatte der. Dette kunne for eksempel dreie seg om å holde kontakten privat i årene etter at de hadde flytta ut fra institusjonen. Det var også et interessant funn at de samme ungdommene trakk frem hendelser hvor de ansatte til en viss grad brøt med institusjonens forventninger til profesjonalitet, når de skulle eksemplifisere hvordan de hadde fått gode relasjoner til ansatte. Det å få se hvem en ansatt er privat, hvordan de bor og kanskje til og med få overnatte hos en ansatt har åpenbart bidratt til å styrke relasjonene til den ansatte for flere av ungdommene. Dette poenget kan forstås som et uttrykk for at ungdommenes behov for å gi og motta kjærlighet i symmetriske og gjensidige relasjoner (Allardt, 1975, s. 30) ofte ikke dekkes i tilstrekkelig grad med utgangspunkt i de forventningene om grensesetting for hva relasjonene på institusjonen skal være og ikke være.

Samtidig som flere av ungdommene gir uttrykk for positive utslag av å tøyse på disse grensene er det viktig å løfte frem poenget som de ansatte hadde om at dette innebærer en risiko for både forskjellsbehandling av ungdommene samt at man som ansatt havner i situasjoner hvor man lover mer enn man kan holde. Også de ansatte er imidlertid klare på at etableringen av omsorgsrelasjoner på institusjonen handler om noe mer enn å følge en barnevernfaglig oppskrift. Gjennom å vektlegge behovet for å «klaffe» med ungdommene og spille på hverandre i kollegiet gir også de ansatte uttrykk for at omsorgsrelasjonene på institusjonen i stor grad er bygget opp av en gjensidighet mellom ungdommer og ansatte. Det er altså i dette spennet mellom den institusjonelle kommunikasjonen og gjensidigheten vi finner nøkkelen til å forstå omsorgsrelasjonene på barnevernsinstitusjonen. I rolleforventningene til de ansatte ligger det en rekke minimumskrav til hvordan det forventes at en ansatt på institusjonen opptrer overfor ungdommene, men å følge disse forventningene er ikke i seg selv nok til å skape en god relasjon. De gode relasjonene på institusjonen beskrives både av ansatte og av ungdommene som preget av nærhet, varme og gjensidighet – og dette er kjennetegn som ifølge dem selv ikke lar seg bestemme av retningslinjer, men må oppstå organisk i samspillet mellom ungdom og ansatt. *Institusjonsomsorgen* oppstår altså i dette spennet mellom profesjonalitet og nærhet.

Med dette utgangspunktet er det relevant å løfte frem «kjærlighetsdiskusjonen» i barnevernet (Storø, 2016, s. 180-181). Det kan fremstå som et paradoks at de fleste ungdommene (med

unntak av Aurora og Susanne) og begge de kvinnelige ansatte mener at det å vise kjærlighet er en del av jobben til de ansatte i barnevernet, samtidig som de vektlegger individuell kjemi som en vesentlig faktor i etableringen av relasjoner. Imidlertid er ikke dette nødvendigvis så selvmotsigende som det kanskje kan virke – og skyldes trolig heller variasjon i hva man legger i kjærlighetsbegrepet. Selv om de to mannlige ansatte ikke betegner sin yrkesutøvelse som kjærlighet så legger de vekt på mange av de samme kjennetegnene på en dyktig ansatt som sine kvinnelige kolleger: empati, varme, forståelse og engasjement. Dette er stikkord som går igjen også når ungdommene beskriver dyktige ansatte. Sånn sett kan spørsmålet om hvorvidt man kaller en yrkesutøvelse basert på disse egenskapene for kjærlighet eller ikke bli en avsporing. Som Storø (2016) skriver er det neppe fruktbart å behandle kjærlighet og profesjonalitet som en dikotomi, og heller ikke å bedømme barnevernarbeideren ut ifra hva de føler når de gjør jobben sin. I likhet med Storø (2016) vil jeg her ta til orde for en handlingsorientert forståelse av omsorg, hvor den dyktige barnevernarbeideren finner balansegangen mellom profesjonell institusjonell kommunikasjon og gjensidighet i relasjonen til ungdommene.

Å finne denne balansegangen stiller store krav til sosial kompetanse, kommunikasjonsevne og løsningsorientering hos den enkelte ansatte, men også til organisering og ressursbruk innenfor barnevernsfeltet. Kravene til den enkelte ansatte kommer til uttrykk både i samtalene med ungdommene og de ansatte, hvor betydningen av personlig egnethet i yrket vektlegges. Både ungdommer og ansatte beskriver her situasjoner hvor de har hatt dyktige vikarer innom som har hatt personlige egenskaper som har gjort dem godt egnet til jobben, men som ikke har fått jobb videre grunnet formelle krav. På spørsmål om organisering er kanskje det viktigste poenget å ta med seg betydningen av god bemanning for at man på institusjonen skal være i stand til å ivareta ungdommene. Institusjonsomsorgen som er beskrevet over kjennetegnes av et betydelig element av gjensidighet – personlig kjemi mellom ungdom og ansatt – som man ikke kan forvente at vil oppstå i alle relasjoner. Det er derfor åpenbart at man på institusjonen er avhengig av en bred personalgruppe med ulike egenskaper og styrker som på ulike måter kan jobbe for å etablere disse omsorgsrelasjonene med ungdommene, og spille på hverandres styrker. I en tid hvor velferdstjenester som barnevernet utsettes for et effektiviseringspress i form av markedsretting, resultatorientering og økte krav til dokumentasjon og målbarhet, er det verdt å reflektere over hvorvidt den viktigste «verdskapningen» i barnevernet enkelt lar seg kvantifisere og måle. Med et slikt spørsmål føyer man seg inn i rekken av studier

(oppsummert av Olsvold et al., 2016, s. 22) som poengterer at en slik effektivisering av velferdsstaten går på bekostning av kvaliteten i omsorgstjenestene. Et konkret utslag av dette kommer til uttrykk gjennom det Unni beskriver som kortsiktige økonomiske vurderinger i organiseringen av ettervern, hvor det ikke i tilstrekkelig grad tas høyde for hvilken verdi det ville hatt for denne ungdomsgruppa å bruke mer økonomiske ressurser på dem i overgangsfasen mellom institusjonsoppholdet og livet på egen hånd.

5.2 Utvikling, målsettinger og institusjonsidentitet

I samtalene med både ungdommer og ansatte var spørsmålet om utvikling og målsettinger både i løpet av institusjonsoppholdet og i livet etterpå sentrale temaer. De tre ungdommene jeg snakket med som hadde bodd lenge på institusjonen – og som gikk fra institusjonsoppholdet til å bo for seg selv – var alle tydelige på at de hadde utviklet egenskaper og sosiale ferdigheter som de ikke ville ha gjort om det ikke hadde vært for institusjonsoppholdet. Egenskapene de tre trakk frem var forståelse og aksept for andre mennesker, samt evnen til å åpne seg opp for omsorg og kjærlighet. At de har utviklet en spesielt god evne til forståelse og aksept forklarer de med at de har vært eksponert for svært mange ulike ungdommer og ansatte i tiden på institusjonen, og lært seg å være tålmodig og imøtekommende. Det å åpne seg opp for omsorg og kjærlighet knytter de til enkeltrelasjoner som de har fått til ansatte på institusjonen som har vært preget av større nærhet og gjensidighet enn det man kan «forvente» i institusjonssammenheng. Med referanse til Ahrnes (2020, s. 19-21) kommunikasjonsformer er det altså de relasjonene som kjennetegnes av mer gjensidighet fremfor institusjonell kommunikasjon som har bidratt til denne utviklingen for ungdommene. De tre ungdommene jeg referer til her har også det til felles at utviklingen de beskriver er noe de har reflektert over i etterkant og nå ser tilbake på. Som Thorbjørn påpeker på spørsmål om ungdommenes utvikling er det sjeldent at de opplever at en slik forståelse og refleksjonsevne rundt egen utvikling forekommer mens ungdommene fortsatt er på institusjonen, og man jobber derfor ut ifra et mål om at innsikten og forståelsen vil komme i årene etter institusjonsoppholdet. Et spørsmål som drøftes av de ansatte er hvorvidt en slik utvikling muliggjøres av ungdommenes iboende egenskaper før de kommer til institusjonen («ressurser» som Erik og Thorbjørn snakker om), eller om en slik utvikling er mulig for alle.

En mulig tilnærming for å svare på dette spørsmålet ligger i ungdommenes refleksjoner om identifisering. Et sentralt funn i oppgaven er at flere av ungdommene gir uttrykk for oppfatninger av hva som kjennetegner «institusjonsungdommer», og i større eller mindre grad tar avstand fra denne rollen. Igjen er det refleksjonene til de tre ungdommene som bodde lengst på institusjonen som utgjør en god kilde til innsikt i denne tematikken. Med utgangspunkt i Meads (2013, s. 134) tanker om selvet som en refleksiv prosess i møtet med omverdenen kan man argumentere for at de tre ungdommene som alle har opplevd en positiv utvikling gjennom institusjonsoppholdet har klart å forme erfaringen med å bo på institusjon til en del av en positiv selvforståelse, hvor de har tilegnet seg sosial kompetanse og egenskaper som de ikke ville hatt ellers. Motsatt kan spesielt Kjartans erfaring med ikke å finne seg til rette på institusjonen forstås som et utslag av at følelsen av stigma (Goffman, 1968) og skam (Scheff, 2003, s. 254) gjorde at han ikke så oppholdet på institusjonen som en mulighet for positiv utvikling. I begge tilfeller er tilstedeværelsen – eller fraværet – av identifisering med rollen som ungdom på institusjon utslagsgivende for synet på institusjonsoppholdet. Det skal imidlertid påpekes at også blant de ungdommene som i større grad kan sies å identifisere seg med denne *institusjonsidentiteten*, finnes eksempler på en viss rolledistanse. Spesielt kom dette til uttrykk gjennom Selenas tanker om hva slags ungdommer som «vanligvis» bor på institusjon, hvor hun var opptatt av å markere avstand til disse ungdommene og beskrev seg selv som en «familie jente».

I forlengelsen av diskusjonen om hva som skal til for å oppleve en positiv utvikling i løpet av institusjonsoppholdet er det også interessant å trekke frem hvordan både ungdommene selv og de ansatte snakker om og definerer målsettinger og suksess. Et interessant funn her er at alle de fire ungdommene som er over 18 år og nå klarer seg selv, vektlegger gode og stabile relasjoner til venner og familie som et viktig mål på vellykkethet. Dette understrekes også i Eriks poeng om at det i noen tilfeller kan være et mål at ungdommene som bor på institusjonen skal bli «hyggelige NAV-klienter». Det implisitte poenget er her at man må sette lista for suksess ut ifra det utgangspunktet ungdommene har når de kommer til institusjonen. Da er kanskje ikke de klassiske indikatorene som brukes i studier av hvordan det går med barn og ungdom som har vært innom barnevernet – utdanningsnivå, inntekt i voksen alder, sannsynlighet for arbeidsledighet og behov for sosialhjelp (Clausen & Kristofersen, 2008; Backe-Hansen et al., 2014) – de viktigste for å si noe om den jobben som gjøres på institusjonene. I stedet fremstår poenget til Oterholm & Paulsen (2022), om at stabile

omsorgsrelasjoner er en avgjørende faktor for å forklare hvorfor det går bedre med noen enn med andre i årene etter institusjonsoppholdet, som helt sentralt. Det er nettopp evnen til å åpne seg opp for slike relasjoner som beskrives som den viktigste utviklingen ungdommene på institusjonen gjennomgår i løpet av tiden sin der. Dette understreker poenget til Unni om at det bør satses tyngre på overgangen fra ungdom til voksen gjennom hybelplasseringer og ettervernsordninger i barnevernet. Det er i disse årene ungdommene legger grunnlaget for hvordan de skal klare seg selv senere i livet, og som Unni poengterer ser man ikke nødvendigvis de negative langtidsvirkningene av å kutte i disse tilbudene. Dette poenget er i tråd med Oterholm & Paulsens (2022) konklusjon om at forlenget institusjonsopphold og oppfølging fra barnevernet er blant de mest virksomme tiltakene for å motvirke marginaliseringsrisikoen for unge som har bodd på barnevernsinstitusjon.

6. Avslutning

Å tilbringe ungdomsårene sine på barnevernsinstitusjon innebærer statistisk sett en langt høyere risiko for marginalisering, enn om man vokser opp i sin egen familie. Valget av tematikk og problemstilling i denne oppgaven springer ut ifra et ønske om å forstå hvilke forutsetninger som må være på plass for at arbeidet som gjøres på en barnevernsinstitusjon i størst mulig grad kan bidra til å begrense denne risikoen og gi ungdommene som bor der muligheter for positiv utvikling og et godt liv etter institusjonsoppholdet. For å oppnå denne innsikten har jeg snakket med ungdommer og ansatte som har erfaringer fra barnevernsinstitusjon, og utforsket deres forståelser av omsorg og omsorgsrelasjoner på institusjonen. Med utgangspunkt i Göran Ahrnes begrepsapparat om sosiale bånd har jeg kommet frem til at et sentralt kjennetegn på *institusjonsomsorg* er spenningen mellom profesjonalitet og nærhet som ligger iboende i disse relasjonene. For ungdommene vil relasjoner som i for stor grad er preget av institusjonell kommunikasjon (ansatte som oppleves som «for A4) ofte ikke oppleves som nære nok til at de får dekket sine relasjonelle behov. Fra de ansattes perspektiv er arbeidet med å bygge relasjoner til ungdommene preget av en vanskelig balansegang mellom det å bygge tillitt og nærhet, og det å ivareta sine egne behov for distanse samt forholde seg til arbeidsplassens retningslinjer. Gjennom teoretiske perspektiver på identitet og stigma har det videre blitt mulig å trekke frem noen faktorer som kan bidra til å forklare hva som kjennetegner de ungdommene som tross sine forutsetninger i livet, klarer seg greit etter institusjonsoppholdet. Ut ifra samtalene med ungdommene er det verdt å trekke frem at de som ser på egenskaper og sosial kompetanse de har tilegnet seg i løpet av institusjonsoppholdet som noe unikt og verdifullt, og som dermed til en viss grad identifiserer seg med det jeg har valgt å kalle en *institusjonsidentitet* har gode forutsetninger for å klare seg bra i livet etter institusjonsoppholdet. Dette innebærer spesielt at de i løpet av oppholdet på institusjonen har begynt å åpne seg for omsorg, gjensidighet og kjærlighet i relasjonene til ansatte på institusjonen.

Det er viktig å poengtere at jeg i denne oppgaven skriver om en gruppe som det er utfordrende å rekruttere til å delta i forskning, og at de ungdommene jeg har snakket med som nå bor for seg selv (tre av ungdommene bor fortsatt på institusjon eller i fosterhjem) kan sies å representere suksesshistorier. Synet på omsorgsrelasjoner fra ungdommenes side i denne oppgaven er derfor ikke nødvendigvis representativt for de ungdommene som i større grad opplever marginalisering og utenforskap i etterkant av institusjonsoppholdet. I fremtidige

studier innenfor dette feltet kunne det vært interessant å se på hvordan ulike grupper opplever institusjonsopphold. Her kunne man for eksempel i større grad ha inkludert klasseperspektivet slik Bente Kojan (2011) gjør i sin doktorgradsavhandling, eller sett på hvordan det å tilhøre en etnisk minoritet spiller inn på opplevelsen av å være under barnevernets omsorg. På det sistnevnte punktet påpekes det i en studie av arbeid med enslige mindreårige flyktninger at institusjonsansatte opplever et fravær av klare mål og enhetlig metodikk, og at dette har en negativ påvirkning på omsorgsutøvelsen (Eide, Kjelaas, & Larsgaard, 2017). Et annet mulig utgangspunkt for fremtidig forskning er å se på forskjeller i hvordan omsorgsrelasjoner oppleves av ungdommer og ansatte på privatdrevne kontra offentlige omsorgsinstitusjoner. Her kunne det eksempelvis vært interessant å utforske om balansegangen mellom nærhet og profesjonalitet oppleves ulikt mellom ulike institusjoner, slik en av de ansatte jeg snakket med i denne oppgaven ga uttrykk for.

Litteraturliste

- Ahrne, G. (2021). *The Construction of Social Bonds*. Edward Elgar Publishing.
- Allardt, E. (1975). *Att Ha, Att Älska, Att Vara*. Argos.
- Atkinson, P. (2015). *For Ethnography*. SAGE.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L., & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010. En longitudinell studie (NOVA Rapport 2014 nr. 9)*. Oslo: NOVA.
- Barnevernsloven. (2021). Lov om barnevern. (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97/KAPITTEL_6#KAPITTEL_1
- Berger, P., & Luckmann, T. (2000, orig. 1966). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bufdir. (2022, august 2). *Barn og unge i institusjon*. Hentet fra Bufdir: statistikk og analyse: https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevern_et/barn_i_institusjon/
- Clausen, S.-E., & Kristofersen, L. (2008). *Barnevernsklienter i Norge 1990-2005: en longitudinell studie*. Oslo: NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Crossly, N. (2011). *Towards Relational Sociology*. Routledge.
- Dahlgren, K., & Ljunggren, J. (2010). *Klassebilder : ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. Universitetsforlaget.
- Drange, N., & Hernæs, Ø. (2020). *Kvantitativ beskrivelse av institusjonspopulasjonen (Rapport 3/2020)*. Oslo: Frischsenteret.
- Esping-Andersen, G. (2002). *Why We Need a New Welfare State*. Oxford university press.
- Fuhse, J. (2015). Theorizing social networks: the relational sociology of and around Harrison White. *Internatinal Review of Sociology*, 25(1), ss. 15-44.
- Goffman, E. (1968). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Penguin.
- Hagen, G. (2004). *Norsk barnevernsamband gjennom 80 år: en beretning om de private organisasjoner i barnevernet*. Norsk barnevernsamband.
- Hernes, G. (1982). Tilbake til samfunnet. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 23, ss. 3-30.
- Hochschild, A. (2012 [opprinnelig utgitt 1983]). *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling* (3.. utg.). University of California Press.
- Kojan, B. H. (2011). Klasseblikk på et barnevern i vekst. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Luhmann, N. (2018). *Organization and Decision*. Cambridge University Press.
- Mathisen, W. (1988). Sosiologiens økologiske blindhet – og samfunnets. *Sosiologi i dag*, 18(1).
- Mead, G. (2013 [originalt utgitt 1934]). *Mind, Self and Society: From the standpoint of a Social Behaviorist*. heptagon.

- Mjøset, L. (1991). *Kontroverser i norsk sosiologi*. Universitetsforlaget.
- Neumann, C. (2021). Kjærlighet på bestilling – om staten, barnevernsarbeidere og følelser. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 98(4), ss. 290-305. doi:10.18261/issn.1891-1838-2021-04-05
- Ogden, T. (2016). Evidens i forskning, politikk, praksis og medier. I I. Frønes, H. Eng, S. Ertesvåg, & J. Kjøbli (Red.), *Risiko, intervensjon og evidens* (ss. 89-106). Gyldendal akademisk.
- Olsvold, N., Neumann, C. B., & Thagaard, T. (2016). Omsorg som sosialt fenomen, forskningsfelt og velferdstjenste. I N. Olsvold, C. B. Neumann, & T. Thagaard (Red.), *Omsorgsarbeidets sosiologi* (ss. 11-30). Fagbokforlaget.
- Oterholm, I., & Paulsen, V. (2022). Virksomme tiltak i oppfølging av unge med barnevernserfaring i overgang til voksenlivet? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 99(1), ss. 38-56. doi:10.18261/tnb.99.1.4
- Prandini, R. (2015). Relational sociology: A well-defined sociological paradigm or a challenging "relational turn" in sociology? *International Review of Sociology*, 25(1), ss. 1-14.
- Risjord, M. (2014). *Philosophy of Social Science. A contemporary Introduction*. Routledge.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2018). *Sociological theory* (10.. utg.). Sage.
- Roer-Strier, D., & Sands, R. (2014). Moving beyond the 'official story': when 'others' meet in a qualitative interview. *Qualitative Research*, ss. 1-18.
- Roulston, K. (2010). Considering quality in qualitative interviewing. *Qualitative research*, 10(2), ss. 199-228.
- Scheff, T. (2000). Shame and the Social Bond: A Sociological Theory. *Sociological Theory*, 18(1), ss. 84-99. doi:10.1111/0735-2751.00089
- Scheff, T. (2003). Shame in Self and Society. *Symbolic Interaction*, 26(2), ss. 239-262. doi:10.1525/si.2003.26.2.239
- Skoglund, J. (2021). Barnevernets marginale posisjon i norsk sosiologi. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 5(2), ss. 50-62. doi:10.18261/issn.2535-2512-2021-02-04
- Storø, J. (2016). Omsorg i barnevernet. I C. B. Neumann, N. Olsvold, & T. Thagaard (Red.), *Omsorgsarbeidets sosiologi* (ss. 161-186). Fagbokforlaget.
- Tavory, I., & Timmermans, S. (2014). *Abductive Analysis: Theorizing Qualitative Research*. The University of Chicago Press.
- Thagaard, T. (2011). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (3.. utg.). Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2018). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Wildeman, C., & Waldfogel, J. (2014). Somebody's Children or Nobody's Children? How the Sociological Perspective Could Enliven Research on Foster Care. *Annual Review of Sociology*, 40, ss. 599-618. doi:10.1146/annurev-soc-071913-043358
- Wærness, K. (1984). The Rationality of Caring. *Economic and Industrial Democracy*, 5(2), ss. 185-211. doi:10.1177/0143831X8452003

Wærness, K. (2003). Noen refleksjoner omkring det velgende individ, feministisk omsorgsetikk og den sosiologiske tradisjonen. *Sosiologisk tidsskrift*, 11(1), ss. 12-22. doi:10.18261/ISSN1504-2928-2003-01-02

Aakvaag, G. (2013). Farvel til gullaldersosiologien. *Sosiologisk tidsskrift*, 21(4), ss. 374-395.

Vedlegg

Vedlegg 1: Godkjenning fra Sikt

03.02.2023, 15:22

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Relasjoner og omsorg i institusjonshverdagen](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer 495529	Vurderingstype Standard	Dato 02.02.2023
----------------------------------	-----------------------------------	---------------------------

Prosjekttittel
Relasjoner og omsorg i institusjonshverdagen

Behandlingsansvarlig institusjon
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Prosjektansvarlig
Håkon Leiulfssrud

Student
Sigmund Hauge Fagge

Prosjektperiode
13.02.2023 - 07.06.2023

Kategorier personopplysninger
Alminnelige
Særlige

Lovlig grunnlag
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)
Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 07.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personver regelverket.

TYPE PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om helseforhold.

LOVLIG GRUNNLAG - SÆRLIGE KATEGORIER PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet vil innhente samtykke fra mindreårige til behandling av personopplysninger. Vår vurdering er at barn over 16 år kan samtykke selv til behandling av særlige kategorier personopplysninger, og at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

LOVLIG GRUNNLAG - TREDJEPERSON

Under datainnsamlingen kan det fremkomme personopplysninger om tredjepersoner, slik som foreldre, ansatte på institusjonen eller andre personer som informantene har i livet sitt. Behandlingen av disse personopplysningene er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav e, og for formål knyttet til vitenskapelig forskning, jf. personopplysningsloven § 8. Prosjektet gjør nødvendige tiltak for å ivareta de registrertes rettigheter og friheter, jf. art. 89 nr. 1. I vår vurdering har vi lagt vekt på at:

- formålet er å få en forståelse av hvordan institusjonen bidrar til å ivareta omsorgen for ungdommene og forberede dem på voksenlivet. Sentralt for studien er ungdommenes og de ansattes forståelser av barnevernsinstitusjonen som en omsorgsarena. Prosjektet har dermed høy samfunnsnytte.
- opplysningene kun brukes til prosjektet, ikke andre formål
- det bare samles inn opplysninger som er nødvendig for formålet

<https://meldeskjema.sikt.no/53be08b5-22d7-4cb3-964c-fe5857a4a598/vurdering>

1/2

- det kun registreres alminnelige personopplysninger
- omfanget av personopplysninger er relativt lite
- kun prosjektmedarbeidere har tilgang til opplysningene
- personopplysninger skal fjernes under transkribering
- varigheten for behandling av personopplysninger er relativt kort

DE REGISTRERTES RETTIGHETER - TREDJEPERSONER

Så lenge tredjepersoner kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter, jf. personvernforordningen: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og protest (art. 21).

Tredjeperson får ikke informasjon fordi det vil innebære en uforholdsmessig stor innsats å informere, sett opp mot nytten av å bli informert (art. 14 nr. 5 b). Personopplysningene behandles til forskningsformål, og behandlingsansvarlig gjør egnede tiltak for å verne den registrertes rettigheter og friheter. I vår vurdering har vi lagt vekt på:

- Lav personvernulempe
- Forsker har ikke kontaktinformasjon
- Tredjepersoner vil kun kunne identifiseres på lydopptak, og vil anonymiseres i transkripsjoner

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Vi har vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene, men husk at det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvilke databehandlere du kan bruke og hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.)

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Relasjoner og omsorg i institusjonshverdagen»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor målet er å studere omsorg og sosiale bånd ved omsorgsinstitusjoner i barnevernet. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette forskningsprosjektet er en del av en masteroppgave som skal handle om omsorg og sosiale bånd i hverdagen på institusjonen. Målet med prosjektet er å forstå hvordan ungdommer og ansatte tenker rundt disse temaene, og det vil derfor bli gjennomført samtaler med både ungdommer og ansatte ved institusjonen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for Sosiologi og Statsvitenskap ved NTNU er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmålet om å delta i denne studien fordi du er ansatt på en omsorgsinstitusjon i barnevernet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta innebærer det at du blir med på et gruppeintervju sammen med 2-3 kollegaer som vil vare i ca. en time. Intervjuet vil ta for seg problemstillinger knyttet til hverdagslivet på institusjonen, relasjonsbygging mellom ansatte og ungdommer, utfordringer man står overfor i omsorgsarbeidet overfor ungdommene. Det vil bli tatt et lydopptak av intervjuet. Opptaket fra intervjuet vil transkriberes og deretter slettes. I det transkriberte intervjuet vil eventuelle personopplysninger bli anonymisert. Dersom du ønsker det kan du få tilsendt oversikt over spørsmålene jeg skal stille i forkant av intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil heller ikke påvirke ditt forhold til institusjonen hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun studenten (Sigmund) som vil ha tilgang på lydopptaket fra intervjuet. I transkripsjonen av intervjuet vil alle opplysninger (navn, hjemsted, institusjon etc...) som kan identifisere deg som person bli endret/fjernet, slik at du vil være helt anonym. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne deg som person ut ifra sitater som blir brukt i oppgaven.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 07. juni 2023. Ved prosjektslutt vil alt datamateriale som inneholder personopplysninger være anonymisert, og lydopptakene fra intervjuet være slettet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandørs personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Sigmund Hauge Fagge på:
epost: sigmunhf@stud.ntnu.no
telefon: 99301861
- Institutt for Sosiologi og Statsvitenskap på NTNU ved professor Håkon Leiulfsrud på:
epost: hakon.leiulfsrud@ntnu.no
telefon: 95404299
- NTNUs personvernombud: Thomas Helgesen
epost: thomas.helgesen@ntnu.no
telefon: 93079038

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen av prosjektet som er gjort av Sikts personverntjenester ta kontakt på:

- Epost: personverntjenester@sikt.no, eller telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Håkon Leiulfsrud
(veileder)

Sigmund Hauge Fagge

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Relasjoner og omsorg i institusjonshverdagen» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i gruppeintervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vil du delta i forskningsprosjektet «Relasjoner og omsorg i institusjonshverdagen»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor målet er å studere omsorg og sosiale bånd ved omsorgsinstitusjoner i barnevernet. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette forskningsprosjektet er en del av en masteroppgave som skal handle om omsorg og sosiale bånd i hverdagen på institusjonen. Målet med prosjektet er å forstå hvordan ungdommer og ansatte tenker rundt disse temaene, og det vil derfor bli gjennomført samtaler med både ungdommer og ansatte ved institusjonen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for Sosiologi og Statsvitenskap ved NTNU er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmålet om å delta i denne studien fordi du bor (eller har bodd) på omsorgsinstitusjon i barnevernet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Du blir kun inkludert i prosjektet dersom du selv velger å delta. Hvis du velger å delta innebærer det at du blir med på et intervju som vil vare i mellom 30 og 60 minutter. Intervjuet vil handle litt om deg og din bakgrunn, dine tanker om hverdagslivet på institusjonen og relasjoner til de ansatte. Jeg vil ta et lydopptak av intervjuet. Opptaket fra intervjuet vil transkriberes (skrives ned) og jeg vil deretter slette opptaket. I det transkriberte intervjuet vil eventuelle personopplysninger bli anonymisert. Dersom du ønsker det kan du få tilsendt oversikt over spørsmålene jeg skal stille i forkant av intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil heller ikke påvirke ditt forhold til institusjonen hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Prosjektet får ikke tilgang på noen opplysninger om deg dersom du ikke ønsker å delta i prosjektet.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun studenten (Sigmund) som vil ha tilgang på lydopptaket fra intervjuet. I transkripsjonen av intervjuet vil alle opplysninger (navn, hjemsted, skole etc...) som kan identifisere deg som person bli endret/fjernet, slik at du vil være helt anonym. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne deg som person ut ifra sitater som blir brukt i oppgaven.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 07. juni 2023. Ved prosjektslutt vil alt datamateriale som inneholder personopplysninger være anonymisert, og lydopptakene fra intervjuet være slettet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandørs personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Sigmund Hauge Fagge på:
epost: sigmunhf@stud.ntnu.no
telefon: 99301861
- Institutt for Sosiologi og Statsvitenskap på NTNU ved professor Håkon Leiulfsrud på:
epost: hakon.leiulfsrud@ntnu.no
telefon: 95404299
- NTNUs personvernombud: Thomas Helgesen
epost: thomas.helgesen@ntnu.no
telefon: 93079038

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen av prosjektet som er gjort av Sikts personverntjenester ta kontakt på:

- Epost: personverntjenester@sikt.no, eller telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Håkon Leiulfsrud
(veileder)

Sigmund Hauge Fagge

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Relasjoner og omsorg i institusjonshverdagen» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide for gruppeintervju med ansatte på omsorgsinstitusjon

Oppvarming/bakgrunn

Kjapt om planen for intervjuet og temaer som vil bli gjennomgått.

- a. Fortell litt om dere selv: Utdanning, tidligere arbeid/erfaring
- b. Motivasjon for yrket

Arbeidshverdagen

- a. Beskriv en vanlig arbeidsdag/uke ved institusjonen
 - a. Spesielt knyttet til turnusordning hvor man jobber 2/3 dager i strekk.
- b. Hvilke rutiner har man for oppfølging av ungdommene på institusjonen?

Relasjoner og omsorg

- a. Hva legger du/dere i relasjonsbegrepet?
- b. Hvordan jobber du for å bygge positive relasjoner med ungdommene?
- c. Hva er viktigst for å bygge og ivareta relasjoner til ungdommene?
- d. Hvordan håndterer du situasjoner der relasjonen til et barn er utfordrende?
- e. Hva betyr omsorg for deg i arbeidet ditt?
- f. Hvordan viser du omsorg for barna du jobber med?

Dilemmaer/Diskusjonsspørsmål

- a. Hvordan kan man bygge positive relasjoner med ungdommene mens man samtidig opprettholder en profesjonell rolle?
- b. Hvor går grensen mellom det å bygge en personlig relasjon til ungdommene og det å ivarta seg selv og sitt eget privatliv?
- c. Hvor mye kontakt kan/bør man ha med ungdommene utover arbeidstid?
- d. Hvordan håndtere ungdommene som nekter å åpne opp og bygge relasjoner med omsorgspersonene?
- e. Hvordan håndterer du situasjoner der du må velge mellom å vise omsorg for en ungdom og å følge institusjonens regler og prosedyrer?
- f. Hvordan håndterer du situasjoner der du er i en konflikt mellom å være lojal mot en ungdom og å være lojal mot institusjonen?
- g. Hvordan balansere omsorgen for ungdommene med den nødvendige grensesettingen?
- h. Hvordan håndtere ungdommene som tester grensene ved å bryte regler og retningslinjer?
- i. Hvordan håndtere ungdommene som truer med vold og aggresjon mot andre beboere eller omsorgspersoner?

- j. Man vet at «prognosene» for ungdom med barnvernsbakgrunn (og spesielt institusjonsbakgrunn) ofte er dystre. Hvordan bidrar man best for å sikre at ungdommene får så gode liv som mulig etter tiden på institusjonen?

Avslutning

Takk deltakerne for deres deltakelse og tid. Spør om de har noen siste tanker eller kommentarer.

Intervjuguide for intervju med ungdommer på omsorgsinstitusjon

Oppvarming/bakgrunn

Kort beskrivelse av formålet med intervjuet og rask gjennomgang av hvilke temaer det vil bli snakk om.

Fritid

- a. Hva liker du å gjøre på fritiden?
 - a. Oppfølging, småprat rundt dette
- b. På hvilke måter bidrar institusjonen til å tilrettelegge for fritidsinteresser?

Skole/jobb

- a. Hvordan beskriver du skolesituasjonen din?
- b. Hvordan bidrar de ansatte på institusjonen med å tilrettelegge for ditt skolearbeid?
- c. Jobber du?
 - a. Hva/hvor mye etc.?
 - b. Har de ansatte på institusjonen bidratt i jobbsøkerprosess, kontakt med arbeidsgivere?

Venner

- a. Hvordan opplever du det å ta med venner hjem til institusjonen?
- b. På hvilke måter bidrar institusjonen til at du kan ha et sosialt liv/være med venner?
- c. Kunne institusjonen gjort noe annerledes/bedre for å hjelpe deg å med å opprettholde vennskap?

Hverdagsrutiner

- a. Kan du beskrive en typisk dag for deg på barnevernsinstitusjonen?
- b. Hvilke rutiner har du gjennom en typisk dag/uke?
- c. Hva kunne vært gjort for å forbedre rutinene på institusjonen?

Regler

- a. Hvilke regler gjelder på barnevernsinstitusjonen?
- b. Opplever du at det er noen spesifikke regler som hjelper deg eller som er utfordrende i hverdagen?
- c. Hva kan gjøres for å forbedre regelverket på institusjonen?

Relasjoner

- a. Hvordan beskriver du forholdet til de ansatte på barnevernsinstitusjonen?
- b. Hvordan beskriver du forholdet til de andre ungdommene du bor sammen med?
- c. Hvordan påvirker relasjoner din hverdag på institusjonen?
- d. Hvilke forventninger har du til de ansatte?
- e. Hva kjennetegner de ansatte man får gode/dårlige forhold til?

Omsorg

- a. Hva betyr omsorg for deg?
- b. Hvordan opplever du at du får omsorg på institusjonen?
 - a. Oppfølging: hvilke former for omsorg er de viktigste?
- c. Hva kan gjøres for å forbedre omsorgen du mottar på institusjonen?

Utfordringer

- a. Hvilke utfordringer opplever du i hverdagen på institusjonen?
- b. Hvilke strategier har du for å løse utfordringer som oppstår?
- c. Hvordan jobber de ansatte på institusjonen for å hjelpe deg med utfordringer som oppstår?

Fremtiden/avrunding

- a. Hva er dine planer for fremtiden?
- b. Hva håper du å oppnå når du forlater barnevernsinstitusjonen?
- c. Hva tror du vil være den største utfordringen for deg når du forlater institusjonen?
- d. Hva vil du studere/jobbe med i fremtiden?
- e. Hvor vil du bo?
- f. Hvis du kunne reist på ferie hvor som helst, hvor ville du dratt?
 - a. Følge opp/runde av

Avslutning

Takk deltakerne for deres tid og åpenhet i intervjuet. Spør om de har noen siste tanker eller kommentarer.

